

Kønsnormer i musikundervisningen

Bachelorprojekt, januar 2022

Emilie Reimers Magrane,
(212160165)

Vejleder:
Gorm Bülow Karrebæk
Inger Lokjær Faurdal

Fag: Musik
Antal anslag: 64.900

KØBENHAVNS
PROFESSIONS
HØJSKOLE **KP**

Indholdsfortegnelse

Indledning	4
Problemformulering	5
☞ Afgrænsning.....	6
Sammenspilssituation:.....	6
Intersektionalitet:	6
Kønnede begreber:	6
Metodiske overvejelser	7
Videnskabsteoretiske afsæt.....	7
Empiriindsamling og projektets undersøgelsesdesign	7
Observation af undervisning:	8
Genstandsfeltet for observationen:	9
Undersøgelsesdesign af kvalitative forskningsinterviews:	10
Organisering af egen empiri:	10
Teoretisk afsæt	11
Køn	11
Kønsbevidst pædagogik	11
Heteronormativitet.....	12
Kønsdiskurser	13
Inklusion og deltagelsesmuligheder:	13
☞ Empiri/data	15
Forskning.....	15
Udvalgte kvalitative observationer:.....	16
Gennemgående for de 3 didaktiske nærbilleder:.....	16
Didaktisk nærbillede 1:	16
Didaktisk nærbillede 2:	16
Didaktisk nærbillede 3:	17
Kvantitative observationer:	17
Instrumentfordeling:.....	18
Lærernes tiltale:.....	18
Forskel på elevernes valg af instrumenter:	18
Analyse.....	20
Tema 1: Skolens forhold til køn	20
Politisk ramme og lovgivning.....	20
Folkeskolens Formålsparagraf	20
Fælles Mål.....	22

Opsamling	24
Tema 2: Køn i musikundervisningen; en analyse af observationer og interviews	25
Det usynlige køn	25
Det kønnede sprog:	27
Det kønnede instrument.	28
Lærernes syn på køn	29
Handleperspektiv	31
Pædagogiske overvejelser:	31
Musikfaglige overvejelser (i en sammenspils kontekst):	31
Konklusion.....	32
Litteratur	33
Bilag.....	35
Interviewguide	36
Lærer:.....	36
Elever:	37
Lærerinterview	39
Transskription	39
Elevinterviews.....	43
Elevinterviewgruppe 1	43

Kønsnormer i musikundervisningen

Indledning

Da jeg for snart 7 år siden blev forældre for første gang, oplevede jeg hvor stor en betydning mennesker omkring mig lagde i mit lille barns køn. Allerede inden han blev født var der forventninger til hans personlighed og hans fremtidsudsigter baseret på det faktum at han ville komme til verden som biologisk dreng. Det lå i sproget, i tøjet og legetøjet. Det lå i den måde der blev leget med ham på, og den måde der blev kommenteret på hans udseende eller gøren. Han var sej, ikke fin. Min undren over kønnets tydelige betydning har jeg holdt fast i, og sidenhen er min undren kun blevet større.

På mit andet år på læreruddannelsen var jeg til en pædagogisk aften om køn på pædagoguddannelsen. Der var mange spændende pointer men noget jeg særligt husker på, var en kandidatstuderende på pædagogik der fortalte at han i sit kandidatprojekt havde undersøgt hvorvidt der var forskelsbehandlingen på drenge og piger i københavnske børnehaver. Det han opdagede var opsigtsvækkende. Én af de ting han så på, var hvor længe børnene blev trøstet hvis de havde slået sig eller var kede af det. Pigerne fik i gennemsnit 1 1/5 minuts trøst, mens drengene fik 17sek. Og jeg undrede mig. Hvad betyder dette mon for børnenes empatiudvikling, deres forståelse af sig selv og andre, og hvilken betydning har det for fastholdelsen af snævrer kønsstereotyper? Men den pædagogiske kandidatstuderende var ikke den eneste der havde lavet den type fund.

Svenske Christian Eidevald der er lektor og dr.phil. i pædagogik lavede i 2011 et forskningsprojekt i svenske børnehaver. Her så han at der var massiv forskel på hvordan pædagogerne behandler børnehavebørn, afhængigt af deres køn (EVA, 2011). Som Eidevald forklare: *“Alle vil gerne møde det enkelte barn på det enkelte barns præmisser. Men i praksis viser det sig at vi tillægger drenge og piger forskellige egenskaber og derfor ubevidst møder dem med forskellige forventninger til hvad der er det naturlige og bedste for dem. Det gælder i den måde vi taler til dem på, den måde vi spiser med dem på, og den måde vi griber ind i deres lege på.”* (EVA, 2011)

Men det er selvsagt ikke kun hos det lille barn at kønnet bærer stor betydning, det gælder hele livet, og i alle livets arenaer. En ny rapport fra november 2021 får sat lys på noget af den skævvridning der sker i musiklivet. Rapporten har blandt andet set på antallet af henholdsvis piger og drenge på musikskoler, konservatorier og i det professionelle musikliv. Her bliver skellet mellem piger og drenge større jo længere man bevæger sig. På musikskolerne er der 58% piger, på de rytmiske

musikkonservatorier; 38% mens der kun er 29% af de udøvende musikere i Danmark der er kvinder (se bilag 1).

Derudover er der også en signifikant forskel på hvilke instrumenter eleverne vælger at spille på musikskolerne, afhængigt af deres køn. I musikundervisningen på læreruddannelsen har jeg også selv oplevet flere gange at det er de kvindelige studerende der står tomhændede tilbage når der skal fordeles instrumenter i sammenspil. Kvinderne må agere solist, kor eller rasleæg. Jeg oplever at der ikke blot er en forskel på hvordan vi agerer i musiklokalet, men også at andres forventninger hertil spiller en stor rolle i vores mulighed for musikalsk udfoldelse.

Men hvordan står folkeskolen i forhold til kønsnormer i musikundervisningen, og har disse indflydelse på det enkelte barns udfoldelsesmuligheder og andres forventninger hertil? Det er jeg som kommende musikhæder interesseret i at undersøge og jeg håber at kunne tilegne mig en bedre forståelse for de kønsnormer der hersker i folkeskolen, samt forhåbentlig kunne være med til at skinne et lille lys på hvordan det står til i folkeskolen for ligestilling blandt køn og hvad vi måske kan gøre for afhjælpe mulige udfordringer. Det bunder i en grundlæggende interesse for den normkritiske opblomstring, og handler både om en bredere forståelse af køn, samt en kritik af det normative sociale køn og dets forventninger.

Problemformulering

På hvilken måde begrænser kønsnormer elevernes deltagelses- og udfoldelsesmuligheder i folkeskolens musikundervisningen?

For at kunne svare på problemformuleringen har jeg formuleret en række underspørgsmål. Disse har til formål at tydeliggøre retningen for besvarelsen, samt at inddrage relevante temaer der samlet set hjælper en besvarelse af problemformuleringen. Underspørgsmålene er som følger:

- Hvilken rolle spiller lovgivningen for arbejdet med en kønsbevidst pædagogik?
- Hvordan fastholdes eller skabes kønsnormer via lærerens diskursive praksis?
- Hvilke opmærksomhedspunkter kan vi som lærere, både pædagogisk og musikfagligt, have blik for, således at vi ikke reproducerer forældede kønsnormer?

Afgrænsning

Sammenspilssituation:

Jeg har i dette projekt valgt at fokusere på sammenspilssituationer i musikundervisningen. Det har jeg gjort fordi jeg har været optaget af elevernes instrumentale og kreative udfoldelsesmuligheder. Det har givet mig nogle særlige muligheder for at se på instrumentfordelinger. Det har samtidig været en mulighed for at afgrænse musikfagets alsidige områder. Det har også haft indflydelse på mit valg af informant, da jeg har valgt en informant der udelukkende underviser i sammenspil, således at jeg har haft mulighed for netop at se på disse situationer. Det betyder også at jeg i en anden af musikfagets arenaer muligvis havde opdaget noget andet.

Intersektionalitet:

Begrebet dækker over det faktum at flere sociale kategorier tilsammen kan give udsalg i særlige oplevelse med diskrimination, usynliggørelse eller stigmatisering pga. samfundets magtstrukturer og normer (LGBT.dk, 2021). I praksis er det ofte ikke nok kun at se på en enkelt diskriminerende faktor for at kunne forstå hele billedet, vi må altid forstå kategorien i samspil med andre sociale kategorier. Jeg har dog i denne opgave valgt kun at have fokus på kønsnormer, det er på trods af at jeg ved at én social kategori aldrig alene kan forklare særlige forhold. Det er gjort med tanke på ønsket om at fordybe mig i et enkelt område. Jeg vil dog gerne fastslå her, at jeg i mine observationer og analyse ikke har haft blik for andre normer end de kønnede, og dette kan give et misvisende billede.

Kønnede begreber:

Når jeg i projektet bruger begreberne "dreng" og "pige" som udtryk for biologisk køn, så er det med inspiration fra Tekla Canger (2018). Hun forklarer at vi er nødt til at tage udgangspunkt i allerede eksisterende kategorier, når vi ønsker at udfordrer dem. Selvom vores sprog, og de ord vi bruger altid er til forhandling, så skal vi jo forhandle om noget – og det noget er den traditionelle kønsforståelse, som ordene dreng og pige er udtryk for.

Metodiske overvejelser

Videnskabsteoretiske afsæt

Projektet er skrevet med et socialkonstruktivistisk afsæt, hvor vi ikke kan adskille mennesket fra kulturen. Det betyder også at der i dette projekt ligger en forståelse af at menneskelige erkendelser er socialt konstruerede. Derfor er brugen af metoder og teori udvalgt ud fra en socialkonstruktivistisk forståelse af udvikling og læring, hvor der er et dynamisk syn på disse. I forhold til kønsteori betyder det at køn i dette projekt anses som en social konstruktion, der skabes af kønsdiskurser og kulturelle normer. Altså et socialt accepteret normsæt for hvilket man med heteronormative briller forventes at holde sig inden for.

Med dette afsæt er kulturen dynamisk. Man kan sige at lige så vel som at vi fødes ind i en etableret kultur, med dens normer og forståelser, så må vi i kraft af at være til stede også forandre den. Kulturen spiller i denne opgave en rolle, både i kraft af at kulturen danner aftryk på normerne, og også som udtryk af kønskulturen. Kønskulturen er derfor også dynamisk og vi må forstå den med samtidsens briller. Det er altså værd at have med at vi lever i en særlig tidsalder hvor normer og identitet i højere grad, end tidligere er til forhandling og hvor kønsnormer konstant bliver udfordret. Det giver arbejdet med denne opgave et særligt momentum og en relevans, men samtidig vil fundene i denne undersøgelse kun være et billede på kulturen netop nu.

Empiriindsamling og projektets undersøgelsesdesign

Med baggrund i projektets videnskabsteoretiske afsæt har jeg valgt at kombinere flere undersøgelsesmetoder, til at belyse problemfeltet. Svend Brinkmann & Lene Tangaard (2015) redegøre for hvordan en kombination af interview og andre undersøgelsesmetoder, som fx observationen, giver et skarpere blik for hvad mennesket rent faktisk gør. Så med en kombination af undersøgelsesmetoder har jeg haft mulighed for at sammenligne mine fund, og få en mere reflekteret forståelse af de ting jeg har set i mine observationer, samt det jeg har fået adgang til at høre om i mine interviews. Projektets undersøgelsesdesign kan her relatere sig til en komplementær tilgang, hvor resultater fra forskellige metoder bruges til at udvide forståelse. Det at kombinationen af flere undersøgelsesmetoder giver et *skarpere blik*, kan blandt andet også understøttes af at man udligner nogle af de faldgruber, der kan vise sig ved den enkelte undersøgelsesmetode. Ud over at der er blevet benyttet flere undersøgelsesmetoder, så er der også anvendt både kvantitative og kvalitative metoder; en så kaldt mixed method.

Projektet har været præget af den deduktive metode, hvor jeg inden selve observationer og interviews har brugt meget tid på litteraturstudier. Det er gjort for at få en bedre forståelse og opmærksomhed på *hvad* det er jeg *ser*, samt *hvad* jeg skal *holde for øje*.

Jeg har valgt at observere i to 5. klasser med hver især to dobbeltlektioner. Observationerne har ligget med én til to ugers mellemrum, og det har været samme underviser i begge klasser, og til alle undervisningsgange. Både interview af læreren og gruppeinterviews med elever lå efter anden observationsgang. Jeg havde inden de første observationer givet læreren en overordnet baggrund for min opgave, men jeg har bevidst undladt at fortælle præcist hvad jeg har været optaget af; altså køn. Læreren har været indforstået med, at jeg har undladt netop dette. Der har jeg gjort fordi jeg ønskede at se undervisningen så naturligt som muligt, og uden at lærerens forståelse for projektets område influerede dennes gøren.

I det følgende vil jeg præsentere mine overvejelser og forberedelse inden selve observation og interview.

Observation af undervisning:

Observationen er struktureret i den kvalitative undersøgelsesform, men har dog også elementer af kvantitative opmærksomhedspunkter. De to perspektiver har nemlig mulighed for at supplere hinanden. Ifølge Hastrup (2010, s.46) er det *“ubetydeligt, at mængder og målestokke indgår med vægt i enhver bestemmelse af relativ betydning i det sociale felt”*. Det betyder også at fx hyppigheden af sproglige eller fysiske genstande har betydning for den sociale sammenhæng. I denne undersøgelse har det været interessant blandt andet at se på hvor mange elever af hvilket køn der spiller på de forskellige instrumenter, samt antallet og hyppigheden af kønnede udtryk der forekommer. Der vil derfor være kvalitative- samt kvantitative opmærksomhedspunkter i genstandsfeltet for observationen, om end de kvalitative perspektiver har haft den primære opmærksomhed.

Det er vigtigt at have sig for øje at det der observeres, altid finder sted i spændingsfeltet mellem det enkelte individ og fællesskabet. Det er både individerne der skaber fællesskabet, samt fællesskabet der skaber de rammer hvor individet bevæger sig i. Her i denne observation kan man altså ikke tage den enkelte elev eller lærer ud af konteksten, samt undervurdere den enkelte elevs indflydelse på klassens dynamik og sociale strukturer.

Ligesom enhver anden undersøgelsesmetode så kræver det at foretage en observation en disciplineret opmærksomhed (Hastrup, 2010). Dels er der en særlig opmærksomhed i selve observationssituationen, og dels en opmærksomhed på det foregående arbejde omkring feltet. Der er naturligvis nogle særlige faktorer jeg som observant har været optaget af at se efter, særligt taget i betragtning at jeg inden min observation har dykket ned i eksisterende forskning og litteratur omkring feltet. Derfor må man også tilkendegive at denne observation uundgåeligt har været

influeret af dette, og at en anden observant, med en anden baggrund, ville have set andet i rummet end Jeg.

En anden væsentlig del af disciplineringen er ifølge Hastrup (2010) en *“fortrolighed med det videnskabelige håndværk, i form af teknikker og begreber, der forlener opmærksomheden med en systematik og giver den retning”*. I mit tilfælde som observant er det her vigtigt at have for øje at jeg ikke er velkendt i udførelsen af observationer. Jeg har på læreruddannelsen foretaget få mere eller mindre strukturerede observationer og interviews og analyseret disse, men disse har ofte ligget med år i mellem og der har pga. Corona situationen været en mere begrænset mulighed for netop at observere undervisning. Jeg føler mig altså stadig ny i denne undersøgelsesmetode. Dette har selvsagt en indflydelse på hvor meget og hvordan jeg har processeret den information jeg har modtaget ved observationen.

Genstandsfeltet for observationen:

Jeg har som observant været til stede i klasserummet, men har ikke medvirket som deltager i undervisningen. Jeg er blevet præsenteret i starte af timen, men har ikke blandet mig i undervisningen, og har forsøgt at placere mig diskret i rummet. Man må dog forvente at min tilstedeværelse under observationerne har haft en indvirkning på både elever og lærers ageren. I mit interview med læreren spørger jeg ind til hvordan det har været at have mig på besøg, og han fortæller at det har for ham været en positiv oplevelse og han fortæller at; *“så ranker man lige ryggen, og jeg får gjort nogle ting som jeg kan huske at jeg plejede at gøre. Det er jo ikke fordi jeg er en helt anden når du går ud ad døren, men altså, jo jeg tror jeg tager mig lidt mere sammen. Dels fagligt, men også, altså det har været et energiboost.”*

Observationen er udført som delvist ustruktureret. Her har målet været at observere så mange detaljer som muligt, så jeg har en større forudsætning for dels at have en større forståelse af det der har foregået, samt at kunne producere en rig narrativ beskrivelse som empiri. Inden selve observationerne har jeg dog formuleret nogle opmærksomhedspunkter. Jeg har forsøgt i observationen både at have fokus på disse, samt at have opmærksomhed og åbenhed overfor alle de andre detaljer jeg har set. Specifikt har jeg haft følgende nedslag for øje:

- Hvordan organiserer læreren eleverne i rummet?
- På hvilken måde tiltaler læreren eleverne?
- Hvilke diskursive praksisser kommer til udtryk?
- Hvordan italesættes køn, både visuelt og verbalt?
- Hvilke instrumenter er taget i brug og hvem spiller på dem?
- Hvilke didaktiske greb benytter læreren sig af?

Undersøgellesdesign af kvalitative forskningsinterviews:

I selve interviewene har der været en vekselvirkning mellem tematiske- og dynamiske spørgsmål. Forud for de to interviews har jeg lavet to undersøgelsesdesigns der har til formål at tydeliggøre hvad jeg ønsker at undersøge, samt hvordan jeg spørger den/de interviewede. Disse er tilgængelige i bilag.

Interviewene med eleverne er lavet i 4 grupper af 3-4 elever i hver. Her har der været en række ting jeg har været særligt opmærksom på inspireret af Doverborg og Samuelssons (2003) artikel om at interviewe børn. Jeg har blandt andet været opmærksom på at give dem tid og mulighed for at uddybe deres tanker, være en aktiv samtalepartner, samt at skabe et trygt og hyggeligt rum.

Organisering af egen empiri:

Da observationerne har været mange og er fordelt over mange timer, har jeg valgt at præsentere observationerne som flere didaktiske nærbilleder. De er præsenteret under afsnittet *Empiri*.

Interviewet med læreren er transskriberet i bilag, dog er der dele af interviewet der er udeladt, pga. opmærksomhed på omfang af bilag. Disse udeladte dele har jeg dog vurderet ikke at have relevans for emnet i dette projekt.

Elevinterviews er organiseret således at jeg har samlet de overordnede pointer i punktform, samt præsenteret ét interview i sin fulde længde. Dette er gjort pga. opmærksomhed på omfang af bilag.

Teoretisk afsæt

Køn

Køn er et komplekst og alsidigt område og der er mange interessante vinkler at tage med, også langt flere end dette projekt har kunne rumme.

I dette projekt arbejder jeg ud fra den socialkonstruktivistiske tilgang og forståelse af køn. Her har man et dynamisk blik, hvor individet ændrer sig og bliver formet af de relationer og kontekster, der er i og omkring individet (Nørgaard & Vittrup, 2010). Kønnen er en konstruktion, som skal ses i sammenhæng med en historisk og kulturel kontekst, som derfor også altid vil være til forhandling (Brønsted og Canger, 2016). I det socialkonstruktivistiske pædagogiske perspektiv, forstår man eleverne som nogle der uanset køn, vil være modsætningsfyldte og forskellige. Her giver det altså ikke mening at tale om køn som noget man har eller er, men snarere som noget man gør, inspireret af Judith Butler. Hun skelner mellem det biologiske køn (sex) og det sociale køn (gender) og forklarer at man performer sin kønrolle via sprog, udtryk og handlinger. Vores kønsroller er et produkt af sociale og kulturelle processer, der skabes som et handlerum af de sociale relationer og kulturelle diskurser.

Canger og Brønsted (2016, 13) forklarer: *“Det betyder at vi grundlæggende forstår køn, som noget der kommer til syne, gennem de perspektiver, de positioner og særligt gennem det sprog, som man søger at forstå kønnen med. Et konstruktionistisk blik forudsætter, at man til stadighed sætter spørgsmålstegn ved sine forforståelse og forsøger at udfordre det, man i udgangspunktet ville tage for givet.”*. Vi må derfor være opmærksomme på de diskurser der hersker i folkeskolen.

Ifølge Gundersen & Roien (2018) bliver køn i stigende grad set som netop noget man gør. De peger på at der særligt i storbymiljøer er en genopfundet interesse for åbenhed, nysgerrighed og bidrag til større mangfoldighed, når det gælder krop, seksualitet og køn.

Kønsbevidst pædagogik

I det kønsbevidste afsæt er man ikke interesseret i at eliminere betydningen af køn, men derimod at skabe et bredere rum for hvordan køn kan udfoldes. Det er her at den kønsbevidste tilgang adskiller sig fra den kønsneutrale, der netop har den ambition at ophæve køn. Den kønsbevidste tilgang har i stedet et mål om at synliggøre vores mangfoldige og varierende kønnede handlinger, samt at hjælpe os med at få øje på, hvordan og hvornår vi kan gøre noget andet (Canger, 2018). Ved at benytte den kønsbevidste tilgang vil vi som lærer få mulighed for at, som Canger (2018) siger det; *“forstyrre de stereotype, kønnede blikke, lærere nogle gange benytter sig af, når de planlægger og gennemfører undervisning”*. Det handler altså om at gøre forståelsen for køn bredere og stille os kritisk overfor de

kønnede normer der hersker, således at hver enkelt elev får mulighed for at agere køn uden social staf. Det er samtidig et redskab til at skabe synlighed omkring den mangfoldighed af måder man kan gøre køn på.

Ifølge Canger (2018) er det en forudsætning for at kunne arbejde kønsbevidst, at man som lærer er bevidst om heteronormativitet. Jeg vil i det følgende afsnit afklare begrebet.

Heteronormativitet

Heteronormativitet dækker i alt sin enkelthed over en alment accepteret norm om at alle mennesker i udgangspunktet er heteroseksuelle. Ifølge Lodahl (2018, b.) kan heteronormativitet i korte træk defineres som forestillingen om, at det mest "forventelige", "rigtige" og "normale" når det handler om køn og seksualitet, er en romantisk og/eller seksuel relation mellem én maskulin mand og én feminin kvinde. Heteronormativiteten er også et sted hvor privilegier så som frihed, sikkerhed og selvbestemmelse gives til mennesker afhængigt af hvor godt de passer ind i normen. Jo mere man afviger fra normen, jo større er omkostningerne.

Jeg vil mene at heteronormativitet kan forstås som en del af det kulturelle hegemoni der af Gilliam (2010) beskrives ved at visse kulturelle forståelser og praksisser sætter sig igennem som de selvfølgelige og at idealet definerer normen for adfærd og viden. Ifølge Gilliams teori om det kulturelle hegemoni, er idealet i den danske folkeskole den dansk etniske middelklasse, og vi kan altså med heteronormativiteten tilføje forventninger om; binaritet, heteroseksualitet, monogami, ciskønnethed og klassiske kønsroller. Ifølge Gilliam (2010) har det kulturelle hegemoni en lang række konsekvenser for dem der ikke lever op til idealet i folkeskolen.

En essentiel del af heteronormativitetens mål er at flytte fokus fra dem der *afviger* fra normen, til *selve* normen. Lodahl stiller i sin TED talk (2013) spørgsmålet; "*How did normal become normal, and how did the straight norm become so strong and so integrated into every part of our lives, our societies, our relationships and ourselves, that for us to even begin to understand the straight world order, is like asking a fish to describe water.*" Vi må altså stille spørgsmålene til normen frem for det afvigende.

Et af problemerne med den heteroseksuelle norm er at den kommer til at virke begrænsende på dem, der afviger fra den, og den kan give anledning til diskrimination. Lodahl (2018) mener derfor at man kan forklare det således at det er normerne der skaber afvigelserne. Men her skal det ifølge Lodahl (2013) ikke forstås på den måde at det *kun* er begrænsende for de der afviger, han mener

derimod at vi alle er underlagt kønsnormerne. *“Der foregår et større eller mindre pres, der får folk til at rette ind og tilpasse deres udtryk til forventningerne, og når de så retter ind, kommer de ufrivilligt til at bestyrke normen, fordi de selv bliver repræsentanter for den. (Lodahl, 2018, b. s. 278)”*. Lodahl forklarer desuden: *“Det normale - forstået som det, der lever op til normen – er altså ikke nødvendigvis det samme som det almindelige, som er det, der er mest af. Tværtimod. Afvigelse overstiger i deres samlede mangfoldighed langt over det normale i statistisk hyppighed.” (Lodahl, 2018, a. s. 256).*

Teorien om heteronormativitet ligger i tråd med denne opgaves egentlige formål; at bringe normerne i spil i et kritisk perspektiv. Teorien bruges her som genstand til at forstå og belyse de normer der hersker i kulturen. Den vil i opgaven bruges til at forklare hvordan vi alle er med til at opretholde nogle særlige normer, samt til at forklare den forventning, der ligger i kulturen, til at vi lever op til nogle særlige kønsroller.

Kønsdiskurser

Forventninger og forestillinger kommer til udtryk i sproget. Ifølge diskursanalytikerne Laclau & Mouffe (1985, i Andersen og Kaspersen, 2007, s. 182) er sproget både skabende og meningsdannende for vores virkelighed. Gennem positionering skaber vi meningsfuldhed og fastlægger vurderinger (Løw & Skibsted, 2014).

Lærernes kønnede forestillinger og forventninger har stor indflydelse på, hvordan de registrerer henholdsvis, pige- og drengeløvere (Krøjer, 2014). Vi kan være blinde for det som er i uoverensstemmelse med vores forestillinger. Det er en generel tendens til at vi sammenholder forklaringen for et barns forholdemåde, og derfor også vores kønnede forventninger og forestillinger. Som Krøjer (2014) forklarer det, så er det sproget, der former vores forståelse af os selv og omverdenen. Hun mener at vi ofte agerer efter de forventninger, der bliver sat os, samtidig med at hun kan se i forskningen, at vi ofte ikke *registrerer* det der ligger udenfor forventningerne til os. Vi har som lærere derfor stor indflydelse på elevernes forholdemåder, og må altså give stor opmærksomhed til vores forventninger og forestillinger, således at de ikke er med til at fastholde eleverne, og dermed også styrke vores forestillinger, i en uhensigtsmæssig position.

Inklusion og deltagelsesmuligheder:

Når jeg i denne opgave taler om inklusion og deltagelsesmuligheder, så er det vigtigt her at få defineret hvordan forståelsen af inklusion i denne opgave skal forstås. Jeg gør brug af Rasmus Alenkærs (2013) definition for begrebet inklusion og hæfter mig særligt ved denne del: *“inklusion er en dynamisk og vedvarende proces, der har til formål at udvikle mulighederne for ethvert menneskes*

tilstedeværelse i og udbytte af, samfundets almene arenaer". Inklusion skal altså her forstås som en både en dynamisk men også en social proces. Alenkær taler for den inkluderende skole hvor vi ikke sigter at rumme eleverne, men at inkludere. Det er også ud fra en forståelse af at det er skolen der må indrette sig efter eleverne, fremfor eleverne der skal indrettes til skolen. Skolen er altså en dynamisk institution, som må udvikles med de elever de faciliterer læring for, samt et sted hvor *"eleven kan inkluderes som værdifuldt medlem af det fællesskab, skolen udgør"* (Alenkær, 2008).

Taget i betragtning af fokus på køn og kønsnormer er stigende i samfundet og antallet af personer der definerer sig udenfor den normative, binære kønsforståelse (Børns Vilkår, 2021)., så er det relevant at se på hvordan skolen kan følge med i processen.

Inklusion er også et vigtigt begreb når vi snakker deltagelsesmuligheder. Undervisningsministeriet (2021) beskriver blandt andet inklusion således: *målsætningen om inklusion indebærer, at eleverne er en del af det faglige og sociale fællesskab, at der sker en faglig progression og at elevernes trivsel bevares*. Det er altså først når eleven er en del af det faglige og sociale miljø, og kan udvikle sig heri, at eleven siges at være inkluderet heri. Ifølge Molbæk (2015) handler inklusion lige netop og deltagelse og forskellighed.

Empiri/data

Forskning

Jeg benytter i denne opgave resultater fra flere forskningsprojekter, både i introduktionen, analysen og handleperspektivet. Jeg vil dog kort præsentere de mest centrale for dette projekts tilbliven.

I 2016 udkom den videnskabelige undersøgelse *“Understanding Factors That Shape Gender Attitudes in Early Adolescence Globally: A Mixed-Methods Systematic Review”*. Undersøgelsen blev udarbejdet på baggrund af 82 forskellige studier, fra 29 forskellige lande, hvoraf 99% af disse var lande i Nordamerika og det vestlige Europa. Formålet var at undersøge kønsnormer hos de 10-14-årige på tværs af kulturelle rammer. Nogle af de afgørende punkter var som følger:

- Normer for børn er globalt set fastlåst af ulige kønsstereotyper.
- Normer for piger baseres fortrinsvist på deres opførsel/ageren og udseende, mens man tillægger drengene værdier som fysisk stærke, og høj præstations- og konkurrence evne.
- På tværs af kulturer optager unge kønnede normer, der er med til at opretholde kønsforskelle.
- Skolen spiller en afgørende rolle i formning, fastholdelse og forstærkelse af kønsnormer.

“Lige køn leger bedst” er en rapport fra 2021, udgivet af Sex og Samfund. Rapport havde til formål at undersøge køns betydning blandt andet i skolen. Den er udført på baggrund af kvalitative interviews med børn, unge, eksperter og forskere i køn, samt en spørgeskemaundersøgelse til forældre.

Overordnet konkluderer rapporten at køn har stor betydning for børn og unges liv. De peger også på at de kønsnormer vi møder i verden som børn, har en afgørende betydning resten af livet, qua hjernes formbarhed og plasticitet. Nogle af rapportens afgørende konklusioner, der har betydning for dette projekt, er som følger:

- Der er tydelige kønsnormer i samfundet og skolen.
- Vi definerer i høj grad børn ud fra deres køn.
- Mange unge har oplevet at de ikke kunne leve op til forventningen om deres køn.
- Normer for køn påvirker valg af uddannelse og sociale fællesskaber.

Disse to forskningsprojekter skal ses som baggrund for opgavens udgangspunkt; der findes tydelige kønsnormer, skolen spiller en afgørende rolle i tilblivelse, fastholdelse og forstærkelse af dem, samt at mange unge ikke oplever at kunne leve op til disse forventninger.

Udvalgte kvalitative observationer:

Mine observationer er organiseret i tre didaktiske nærbilleder. De er udvalgt fordi de hver især kan pege på nogle interessante områder i forhold til lærerens diskursive praksis.

Gennemgående for de 3 didaktiske nærbilleder:

Vi befinder os på en velfungerende skole i det nordlige Storkøbenhavn. Skolen har et godt ry i lokalområdet og er generelt set vellidt blandt både forældre, lærere og elever. Skolen har på deres hjemmeside et veludført skriv om trivselsarbejde og værdigrundlag. Der er på deres hjemmeside ikke nævnt ord relateret til køn og ligestilling.

Skolen vægter de musikalske fag højt og har et veludrustet musiklokale. Læreren varetager musik i 5. klasse på skolen i 4 lektioner om ugen, og underviser udelukkende 5. klasse i sammenspil. Han er uddannet folkeskolelærer og har været tilknyttet skolen i 17 år. Hans primære beskæftigelse er professionel musiker. Han er en dygtig og tydelig formidler af musikfaget og eleverne er generelt meget opmærksomme på ham. Både 5.x og 5.y virker som nogle socialt velfungerende klasser.

Didaktisk nærbillede 1:

Vi er i musiklokalet med 5. X og timen skal til at gå i gang. Læreren lukker eleverne ind i lokalet og siger højt og tydeligt. *"I skal lige sætte jer ned alle sammen. Find en skammel. Og sæt jer dreng/pige/dreng/pige"*. Mens eleverne finder skamler frem og placere sig på dem så gentager læreren *"I skal sidde dreng/pige/dreng/pige"* tre gange. En pige spørger læreren *"Hvorfor skal vi egentlig altid sidde dreng/pige?"* Læreren svarer: *"Det er fordi at hvis drengene sidder ved siden af hinanden, så bliver de urolige, du ved."* Eleverne får alle sat sig på en skammel, dog uden at følge dreng/pige instruktionerne. Læreren retter ikke på det.

Didaktisk nærbillede 2:

Vi er i musiklokalet med 5.Y og timen har været i gang i 37 min. Eleverne har placeret sig ved deres instrumenter og læreren er ved at indstille sangernes mikrofoner. Sangergruppen består af 3 piger og 5 drenge.

Læreren beder eleverne én efter én om at snakke i deres mikrofon hvor efter han indstiller dem på mixeren. Efter at han har gennemgået pigernes mikrofoner siger han *"Piger, jeg savner at I synger mere til, og jer drenge, jeg savner at I lige stikker en finger i øret en gang i mellem. Én ting er ikke at synge kraftigt nok, an anden ting er ikke at synge rene toner"*. Læreren får kun tjekket pigernes mikrofoner og sætter nu sangen i gang og alle instrumenter spiller med. To af drengene har slet ikke mikrofonen oppe ved munden når de synger, men holder den i stedet i samme hånd som deres papir med sangtekst. Mens sangen spilles retter læreren flere gange på enkelte eleveres mikrofon, ved at skubbe mikrofonen tættere på deres mund. Det er udelukkende pigerne læreren retter på. Læreren stopper sangen efter et vers og siger *"Jeg mangler lige en ti femten minutter med her sangere."* Han

henvender sig så til pigerne og siger, *“Altså jeg har skruet dobbelt så højt op for jeres mikrofoner i forhold til drengene og jeg kan stadig ikke høre jer.”* Han vender sig om til hele klassen og siger *“Jeg skal lige have ti femten minutter med sangerne henne ved klaveret, så i andre må gerne gå ud i gården.”* Sangergruppen går hen og stiller sig omkring klaveret og de resterende elever går ud af lokalet.

Med sangerne placeret omkring klaveret sætter læreren sig ved klaveret og går i gang med at spille sangen igennem og eleverne synger med. *“Piger jeg kan altså ikke rigtig høre jer. I må gerne synge lidt mere til”* siger læreren. *“KOM SÅ piger. Drengene de synger rigtig kraftigt, og jeg kan næsten ikke hører jer. I må lade være med at tænke så meget og bare synge”* Som observant er det tydeligt at særligt to drenge ikke synger kraftigt. De står og gemmer sig lidt bag de andre og kigger ned i klaveret. Læreren henter tre mikrofoner og giver pigerne én hver. Han sætter sangen i gang igen, og denne gang bliver drengene usikre på om de også skal synge med. *“I må også godt synge med drenge”* siger læreren og alle synger nu med.

Didaktisk nærbillede 3:

Vi er i musiklokalet, det er i starten af musiktimen med 5.X. Eleverne er lige kommet ind i lokalet og har sat sig på deres skamler. En elev rækker hånden op og fortæller at den dreng der normalt spiller trommer, er syg. Læreren spørger ud i rummet om der er nogen der har lyst til at spille trommer. En pige og to drenge rækker hånden op. Læreren registrer dem, men piger tager dog hurtigt sin arm ned igen. Til det kommenterer læreren *“Ja, det er jo også en rigtig drengeting at spille trommer”*.

Kvantitative observationer:

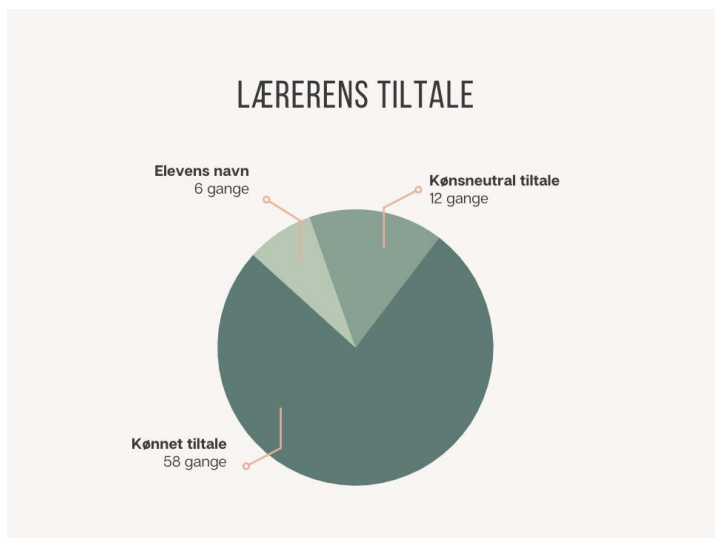
Som beskrevet i metodeafsnittet har jeg haft to kvantitative opmærksomhedspunkter, som jeg har registreret under observationerne. Desuden har jeg organiseret et udvalg af elevernes tilkendegivelser fra elevinterviewsne. I dette afsnit vil fundene blive præsenteret.

Instrumentfordeling:

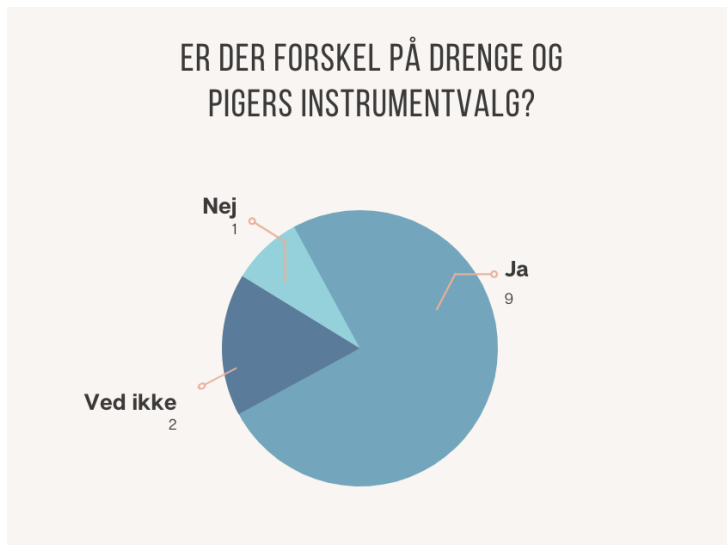
Lærernes tiltale:

Her er tiltale organiseret i 3 kategorier; Navn, kønnet tiltale og kønsneutral tiltale. Navn, er når elevernes tiltales ved deres eget navn. Kønnet tiltale er når der tiltales med udtrykkene; drenge eller piger. Kønsneutral tiltale er når der tiltales med udtryk som; venner, percussionister, sangere osv.

Forskel på elevernes valg af instrumenter:

Eleverne bliver spurgt om der er forskel på hvilke instrumenter henholdsvis drenge og piger vælger.

Analyse

Tema 1: Skolens forhold til køn

Dette tema har til formål at redegøre for hvorfor det, i et lovgivningsmæssigt perspektiv er vigtigt have at køn er på dagsordenen, samt at inddrage hvilken rolle skolen som institution spiller og hvorfor lærerne i musikundervisningen i så fald må implementere den kønsbevidste pædagogik.

Politisk ramme og lovgivning

Danmark er det eneste land i Norden der ikke gennem folkeskolens lovgivning er specifikt forpligtet til at modvirke kønsstereotyper (Kvinfo, 2021). Der har dog gennem de seneste år været flere forslag til netop at implementerer dette. Blandt andet har Kvinfo (2021) og Udvalget om ligestilling i dagtilbud og uddannelse (EMU, 2017) kommet med forslag til hvordan vi i folkeskolen aktivt arbejder med at have blik for køn og dets normer. Rapporten fra Udvalget om ligestilling i folkeskolen (EMU, 2017), er udarbejdet af personer fra blandt andet Institut for Menneskerettigheder, Børnerådet, Kvinfo og personer med tilknytning til folkeskolen eller læreruddannelsen. I rapporten skriver de blandt andet at: *“... det er nødvendigt med en større anerkendelse af problemer vedrørende børn og ligestilling. I forlængelse heraf bør opmærksomheden øges i forhold til, om de fastlåste forestillinger om, hvad piger skal og drenge skal, og hvordan forestillingerne spænder ben for, at alle får lige muligheder for at udfolde sig med deres talenter og kompetencer.”* De mener altså at der er behov for en større opmærksomhed på normer og kønsproblematikker, og vi kan også her uddrage at der ifølge dem er fastlåste forestillinger om køn, og forventninger hertil. De kommer i deres rapport også med en række forslag til hvordan både kommuner, skoler og andre aktører kan arbejde for at imødegå dette. Et udvalg af forslagene vil blive inddraget i afsnittet “handleperspektiver”.

Folkeskolens Formålsparagraf

Kigger vi nærmere på Folkeskolens Formålsparagraf, så kan vi aflede at køn trods alt spiller en afgørende rolle for elevernes udvikling og trivsel. På trods af at køn ikke er specificeret i Folkeskolens Formålsparagraf (2019), så må køn implicit være til stede når der nævnes: *rettigheder, frihed, ligestilling og demokrati, samt den enkelte elevs alsidige udvikling*. Folkeskolens Formålsparagraf taler ind i både et uddannelses- og dannelsesformål; det der også kaldes for folkeskolens dobbelt formål, hvori der i det demokratiske dannelsesideal, lægges vægt på en accept af mangfoldighed og frihed. Dette kan således også betyde kønsmangfoldighed samt frihed til at agere køn, på den måde man ønsker.

Med ordene rettigheder, frihed, ligestilling og demokrati, kan der her hentydes til Ligestillingsloven, Menneskerettighedskonventionen, såvel som Børnekonventionen, der har til formål blandt andet at sikre ligestilling og beskyttelse mod diskrimination, uanset blandt andet køn, klasse, seksualitet, hudfarve og etnicitet. Når man arbejder med en antidiskriminerende praksis, så er en central tanke, ønsket om at frisætte folk fra samfundets undertrykkende strukturer og normer. Som Canger og Brønsted (2016 s. 35) forklare det, så er det ved at man vil "udfordre samfundets arbejdsdeling, og udfordre religiøse og kulturelle forståelser af eksempelvis køn." Det betyder også at vi reelt er forpligtet på at ændre den traditionelle kønskultur og i stedet skabe en kultur som færre tvinges til at afvige fra. Det kan være ved at udvide normerne for køn og på den måde skabe en mere inkluderende og mindre diskriminerende kultur og derved skolefællesskab. Med en inkluderende kultur, er det dermed også vigtigt at vi ikke blot *tolerer* eller *rummer* de som afviger fra normerne, der skal altså i stedet skabes en *inkluderende* kultur, der *gør* op med de diskriminerende normer.

Folkeskolens formålsparagraf kan læses gennem socialkonstruktivistiske briller, da denne videnskabsteoretiske retning netop fokuserer på, at vi som mennesker skaber virkeligheden i sociale relationer og dermed at enhver interaktion som skaber mening, læring eller identitet må siges at være en social konstruktion. I Folkeskolens Formålsparagraf nævnes der at vi som professionelle skal fremme "den enkelte elevs alsidige udvikling". Ifølge Canger (2018) er der dog en tendens til at fremme den enkelte elevs *kønnede* udvikling. Hun mener at vi i høj grad tillægger det enkelte barns køn betydning for deres udvikling og at vi ser barnet i sammenhæng med dets køn. I stedet må vi se på den enkeltes alsidige udvikling på *trods af køn*, altså en præcisering her af, at barnets udvikling ikke er betinget af barnets køn. Men uden en præcisering af netop køn i folkeskoleloven, mener Canger og Brønsted (2016) at der bliver opfordret til en ligestillingsdiskurs, hvor det er den enkelte lærers ansvar selv at være bevidst om at planlægge og udføre en undervisning der tilgodeser alle elever.

Kenneth Reinicke (Brønsted & Canger, 2016) mener at vi i Danmark har en *naturaliseret ligestillingsdiskurs*. Han forklarer at man i Danmark naturligt går ud fra at alle er lige, og at alle har lige muligheder og rettigheder. Hans pointe er at vi på den måde bliver blinde for eksempelvis de to køn. Det er netop faren ved at skolelovgivning ikke sætter eksplicitte rammer for hvordan vi arbejder med en bred kønsforståelse. Det bliver i sidste ende lærerens ansvar.

I interviewet med læreren påpeger han at netop musikfaget er et godt sted for ligestilling. Han taler ind i den naturaliserede ligestillingsdiskurs som Reinecke påpeger, altså en forestilling om at ligestilling findes naturligt uden at vi behøver at have særlig opmærksomhed på den. Læreren forklarer det således:

“Jeg tænker det egentlig sådan at de ting som jeg har til rådighed, altså alle mulige instrumenter, der er det lige meget om man er pige på bas, pige eller dreng på sang, eller pige på trommer. Det er sådan, altså nogle gange kan det være med sport eller i idræt, hvis man har nogle boldspil, det er klart hvis det er noget med fysik at gøre, så er der tit og ofte mange af drengene der bliver pigerne underlegne, qua muskelmasse, der er nogle ting som man skal tage højde for. Men sådan er det ikke i musik på samme måde, det er lidt mere lige meget hvad køn man er.”

Læreren udtrykker her en vis blindhed for kønsnormer og -forventninger, ved ikke at tage højde for de normer og diskurser der er på spil i musiklokalet. Der er altså ikke et særligt fokus på en kønsbevidst undervisning og da jeg spørger læreren direkte om han tænker over elevens køn når han underviser og han svarer: *“Nej altså, nogle gange tænker jeg over talent”*, men fortsætter så med at tale om at han altid har en dreng på trommer. Ifølge Canger (2018) er denne udtalelse ofte brugt, og sætter desværre læreren i en position, hvor han måske ikke ser de betingelser som drenge og piger har i skolen. Canger (2018, side) forklare: *“En kønsblind lærer, der ikke anerkender at stereotype kønsforståelser allerede eksisterer, eller ikke tillægger dem betydning risikerer derfor at overse muligheden for at udfordre dem.”* Netop muligheden for at udfordre normer er som forklaret i teorien et centralt område i den kønsbevidste pædagogik.

Senere i interviewet taler vi om normer for piger og drenge og læreren siger: *“Altså jeg tror helt klart det er helt klart nogle sociale, familiære, øh koder der, som er med til at farve det billede, mere end at man træffer forkerte valg i folkeskolen, sådan fra vores underviseres side. Det er sådan nogle samfundsting som er med til at afgøre det.”* Her gør læreren opmærksom på at der findes kulturelle normer for køn, men samtidig afskriver han underviseres ansvar, ved at sige at det er sociale, familiære koder og samfundsting der fordrer normerne, fremfor folkeskolen og læreren. Han taler altså her ind i en ansvarsdiskurs, hvor læreren fralægger sig noget af ansvaret for at danne eleverne, og på den måde er med til samtidig at fastholde de herskende normer. Ved denne ansvarsdiskurs mener Canger og Kaas (2016) at eleverne vil opleve et voksende pres over om man kan leve op til egne og andres forventninger. Dette kunne være endnu et eksempel på hvorfor det er vigtigt at inddrage en opmærksomhed på kønsnormer i Folkeskolens Formålsparagraf.

Fælles Mål

På trods af at der ikke nævnes køn og normer i Folkeskolens Formålsparagraf, så findes der et enkelt fags Fælles Mål (fremover FM) der nævner disse. Det findes i FM for Sundhed- og seksualundervisning og familiekundskab (fremover SSF) der blandt andet arbejder med en normkritisk og mangfoldig tilgang til køn og seksualitet. Faget er timeløst, men det er et obligatorisk emne der skal integreres i skolens øvrige fag og som derved er alle læreres ansvar på alle klassetrin

igennem hele skoleforløbet (Roien, 2019). Vi må altså antage at SSF også skal spille en rolle i musikundervisning.

Når man ser på den nyeste undersøgelse for SSFs rolle i folkeskolens fag (UVM, 2019) viser at det sig at der er store udfordringer med undervisningen af SSF i folkeskolen. Én af udfordringerne er at SSF kommer til at spille en uhensigtsmæssig lille rolle i skolens fag. Kigger man specifikt på musik kan man se at faget slet ikke taget med som et selvstændigt fag, men må forventes at gå under overskriften, "andre fag" sammen med Håndværk & Design. Kun i 4% af denne gruppe "andre fag" integreres SSF i faget (UVM, 2019). Ifølge denne undersøgelse er det desuden kun 47% af eleverne der efter 4. klasse har talt om forskellige måder, man kan være dreng og pige på. I rapporten forklare de det således: *"Set i et trivselsperspektiv kan det være problematisk, at skolerne kun i begrænset omfang har været i stand til at indfri den del af kompetencemålet, som omhandler undervisning omkring mangfoldighed i forhold til køn. En mangelfuld undervisning på dette felt kan således i særlig grad være problematisk i et trivselsperspektiv for elever, som ikke er ciskønnede, eller som har en kønsidentitet, der adskiller sig fra flertallet.* (UVM, 2019)" I et heteronormativt perspektiv er dette dog problematisk for *alle* elever, ikke kun de der adskiller sig fra normen. Det kan nemlig være med til at fastholde en ide om hvad der er en "rigtige" dreng og pige, og det kan derved mindske elevernes handlings- og udfoldelsesmuligheder.

Kigger vi på FM for musikfaget så står der; *"Faget skal medvirke til elevernes følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, udvikling af koncentration og motorik samt øge deres forståelse af sig selv som en del af et fællesskab* (EMU, 2020)". Med et fokus på elevernes følelsesmæssige udvikling og forståelse af sig selv, ville det være en oplagt mulighed at inddrage dele af SSFs kompetenceområder til at tale om kritisk om kønsnormer i musiklokalet og de begrænsninger og muligheder det fordrer.

I SSFs FM står der; *"Eleven kan vurdere normer og rettigheder for krop, køn og seksualitet i et samfundsmæssigt perspektiv"*. Kigger vi videre på denne sætning fra FM i musik; *"I faget musik skal eleverne udvikle forståelse af dansk og udenlandsk musiktradition som en del af kulturlivet, dels således som den indgår i det aktuelle samfundsliv, dels i dens historiske perspektiv"*, så ser jeg en oplagt kobling til at man inddrager et kritisk perspektiv til den repræsentation af materiale der arbejdes med i musikfaget, samt et samfundsblik på hvordan repræsentationen af køn forholder sig på musikskoler, konservatorier og i det professionelle musikerliv. Det ville også ligge i tråd med en kønsbevidst pædagogik, hvor vi er opmærksomme og kritiske overfor de kulturprodukter som vi præsenterer i undervisningen. Lodahl (De heteroseksuelles skole) forklare at det blandt andet er igennem kulturprodukterne at vi skaber vores identitet og personlighed. Han forklarer desuden at hvis man som afvigende aldrig bliver repræsenteret i undervisningen, så kan man få en oplevelse af

at være usynlig eller at der er noget galt med en. Når vi ser særligt på de instrumentale udfoldelsesmuligheder, så kan en smal repræsentation af udøvende musikere også være med til at fastholde idéer om *det kønnede instrument*. Dette vender jeg tilbage til senere i analysen.

Opsamling

I dette afsnit har jeg peget på hvordan, køn, om end det ikke nævnes i Folkeskolens Formålsparagraf, spiller en central rolle i lovgivningen, herunder ligestillingsloven, menneske- og børnerettigheds konventionen. Jeg har desuden peget på hvordan flere aktører mener at det er vigtigt at vi eksplicit får køn på dagsordenen i folkeskolen. Lærerens professionelle handlinger og dømmekraft bliver uhyre vigtig for udmøntningen af en kønsbevidst undervisning fordi der ikke er formuleret faste rammer for dette og vi kan i analysen se hvordan dette udmønter sig hos læreren.

Tema 2: Køn i musikundervisningen; en analyse af observationer og interviews

Formålet med dette tema er at analysere kønnets rolle i musikundervisningen samt lærerens diskursive praksis.

Det usynlige køn

Køn er en af folkeskolens mest komplekse problemstillinger. Man kan sige at kønsproblematikker til dels optræder som en usynlig faktor, der medfører at vi ikke lægger mærke til de begrænsninger og forventninger der præger menneskers mulighed for at agere frit, uanset køn. Dette skyldes blandt andet en udbredt forståelse af køn som en biologisk betinget faktor, hvor køn ikke noget vi kan forhandle om, men en præmis for livet, samt en idé om at der er grundlæggende ligestilling i Danmark. Brøndsted og Canger (2016) forklare hvordan vi tager for givet at drenge og piger er forskellige. Dette er ikke blot i en biologisk kontekst, men også socialt og kulturelt, og hvordan at kønsforståelserne manifesterer sig som en form for sandhed som vi bliver blinde og dermed ukritiske overfor.

På den måde hænger det også sammen med en udpræget kønsblindhed. Vi har nemlig en generel tendens til at sammenholde forklaringen for et barns forholdemåde, med barnets køn (Krøjer, 2014). Det betyder at vi ser de ting vi forventer af et barns køn, mens de ting der ligger udover forventninger ofte slet ikke bliver opdaget. På den måde bliver vi også bekræftet i at vores forventninger og forforståelse til kønnene stemmer overens med virkeligheden og dette er med til at fastholde forestillingen om køn som binære og udynamiske, altså en såkaldt *confirmation bias*.

Didaktisk nærbillede 1

I didaktisk nærbillede 1 italesætter læreren en helt tydelig forventning om at netop drengene, som en binær størrelse, vil være urolige hvis de sidder ved siden af hinanden. Netop denne forestilling er samtidig én af de mest udbredte forventninger til drenge i folkeskolen, at de har større tendens til at blive urolige (Canger, 2018). Krøjer (2014, s. 104) forklarer: "Der er en tendens til, at lærerne forventer, at pigelever er mindre støjende og forstyrrende i undervisningen, mens lærerne omvendt forventer at drengeelevers måder at gebærde sig på i undervisningen generelt er mere støjende og forstyrrende".

Ved at tale ind i fortællingen om at den binære gruppe drenge er mere urolige end piger, gemmer der sig en risiko for at læreren er med til at reproducere nogle bestemte forestillinger om hvordan man er "rigtig" dreng, og hvordan en elev kan passe ind i denne kønskategori. Som Canger (2018) forklare så kan dette være med til at: "*fastholde det enkelte barn i en begrænsende kønnet position*

samtidig med at vi installerer en unuanceret opfattelse i barnets tilgang til sit eget køn, til andre mennesker og til andre køn.” (Canger, 2018, s. 18).

Det er også interessant at læreren bruger udtrykket “du ved”, som afslutning på sit svar til eleven. Det giver en forståelse af at det er en alment accepteret norm. Skytte (2008) taler om hvordan vi gennem kategorisering ofte opdeler mennesker i binære oppositioner, det som hun også kalder at *diktomiserer*. Når vi gør det, mener Skytte at det kan have alvorlige sociale konsekvenser og at det kan føre til andetgørelse og stigmatisering, og kategorisering, der i sidste ende kan føre til diskrimination. Det er fordi vi har en tendens til at *situationsforklare* adfærd, handlinger og afvigelser, for de mennesker vi definere os selv i kategori med, mens vi samtidig *egenskabsforklare* adfærd, handlinger og afvigelser hos de mennesker vi *ikke* definere os selv i kategori med.

I et kønsperspektiv kan Skyttes teori bruges til at forklare handlinger i (u)overensstemmelse med vores forventninger. Vi har nemlig en tendens til at *egenskabsforklare* når en binær kønsgruppe gør noget vi forventer af dem, mens vi til gengæld *situationsforklare* når børn handler udenfor den normative kønsforventning. Man kan altså i denne situation sige, at læreren *egenskabsforklare* drengenes forventelige adfærd, og her risikoen at man ikke ser det enkelte barn, men ser barnet som en del af en binærkønsgruppe. Det kan medvirke til en blindhed overfor de afvigelser der er inden for gruppen. Ved at *egenskabsforklare* giver man samtidig eleverne en dårlig mulighed for at bevæge sig udenfor disse forventninger til adfærden. Man kan sige at ved at *egenskabsforklare* elevernes adfærd så lægger man sig op af den essentialistisk forståelse af køn. Ifølge Canger (2018) kan essentialisme ses som den biologiske tilgang til køn, hvor man mener at det er det biologiske køn der bestemmer hvem vi er. Her er der nemlig en grundidé at alle mennesker bærer en såkaldt *essens*; en kerneidentitet. Med denne tilgang så ser man først og fremmest på kroppen og biologien når man vil forstå og forklare et menneskes adfærd og køn. Kategoriseringspraksis er et magtfuldt fænomen, som vi som lærer må være bevidste om. Vi må derfor med et socialkonstruktivistisk perspektiv være særligt opmærksomme på at sætte spørgsmålstegn ved de kategorier, vi har vedtaget at forstå verden ved hjælp af (Canger, 2018).

Eleverne i den pågældende situation, retter sig dog ikke efter lærerens anvisninger, og placerer sig i stedet øjensynligt tilfældigt i lokalet. Dette er ikke noget læreren retter på, på trods af sine gentagende henvisninger. Det kunne tyde på at læreren, på trods af at han opfordrer eleverne til at sidde skiftevis dreng og pige, ikke har gennemtænkt *hvorfor* han ønsker dette, og måske i højere grad antager det som et selvfølgeligt didaktisk greb i undervisningen.

Didaktisk nærbillede 2

At læreren egenskabsforklare elevernes adfærd gør sig også gældende i det didaktiske nærbillede 2. Læreren udviser kønsblindhed når han antager at alle drenge synger kraftigt, mens det i min observation er tydeligt at det ikke er gældende for hele drenge gruppen. I interviewet med læreren spørger jeg ind til den specifikke episode.

Int: "(...) Fx siger du i dag at pigerne synger meget lavt og drengene synger meget højt, meget kraftigt. Men der kunne måske godt stå en der imellem af drengene som ikke synger særligt kraftigt. Altså en hvor man har en forventningen til dem, fordi de er en dreng."

N (læreren): "Ja, der har helt sikkert været faktisk to af drengene i dag som ikke sang særligt kraftigt, hvor tre af dem gjorde. Og de var fem. Det kunne man godt tænke mere ud, altså at der er nogen af drengene der synger kraftigt."

Når læreren får en mulighed for at reflektere, er det altså tydeligt for ham, at han har haft nogle forventninger til eleverne, qua deres køn, som ikke var i overensstemmelse med virkeligheden. Det er dog interessant at han her foreslår at man i stedet kunne formulere det som "nogen af drengene". Med den formulering bliver det, om end det er mere mangfoldigt, stadig afhængigt af elevens køn.

Konsekvenserne for elevernes udfoldelsesmuligheder i den pågældende situation bliver blandt andet påvirket af at pigegruppen får mikrofoner mens drengegruppen ikke gør. Helt praktisk kommer læreren utilsigtet til at skabe et rum hvor drengene også *må* synge kraftigt for at kunne deltage, og samtidig med dette er han med til at skabe en norm for hvordan drenge, ikke blot bør synge, men også hvordan de rent faktisk gør det.

Ovenstående har ligeledes indflydelse på elevernes deltagelsesmuligheder, der i et inklusionsperspektiv vil medføre at nogen elever i denne kontekst bliver ekskluderet. Derved har de kønnede kategorier indflydelse på elevernes handle- og deltagelsesmuligheder i musikundervisningen.

Det kønnede sprog:

Canger (2018) pointerer, at ved en socialkonstruktivistisk forståelse af køn, er man nødt til at se på det sprog, man benytter om køn, og den adfærd man forbinder dermed. Ifølge Canger (2018, s.12) er det en forudsætning for en kønsbevidst pædagogik, at læreren er bevidst om samfundets heteronormative forståelse af køn og den diskurs man bevidst eller ubevidst taler ind i når man kommunikerer køn. Tager vi et kig på lærerens sprog, specifikt tiltalen af elever er det tydeligt at dette er kønnet. I grafen omkring lærerens tiltale der er udformet fra observationer i musiklokalet er der en stor overvægt af lærerens tiltale af eleverne der er kønnet. Kun 6 gange bruger læreren

elevens navn. Dette kan muligvis skyldes at læreren kun underviser klasserne én dobbelttime om ugen, og derfor ikke har samme kendskab til eleverne som en mere gennemgående lærer ville have, men samtidig peger det også på at læreren ikke har vægtet kendskabet til elevernes navne højt.

Kigger vi på tallene for lærerens tiltale af grupper, så er der 12 gange hvor læreren tiltaler gruppen kønsneutralt, som fx *sangere* og *percussionister*, overfor 58 gange hvor læreren tiltaler eleverne som *drenge* og *piger*. Det er altså signifikant forskel på den neutrale kontra den kønnede tiltale. Dette kan igen være med til at fastholde ideen om køn som to binære grupper adskilt fra hinanden.

En interessant detalje, som ikke kunne være med i grafen, er at læreren tre gange tiltaler sangergruppen som *pigerne*, på trods af at der i den pågældende gruppe var syv piger og to drenge. Dette hænger sammen med lærerens normforståelse og –forventning. I interviewet udtrykker læreren at han automatisk har en forventning om at pigerne synger bedst, og at det at synge som regel også er noget som piger godt kan lide. Han siger desuden *“Der er ret mange drenge der gerne vil synge, der er også flere drenge for tiden der synger hvilket øhh, måske også øhh... det er sjovt jo.”* Det ligger altså ved siden af lærernes forventning at der er mange drenge der gerne vil synge.

Det kønnede instrument.

I dette afsnit vil jeg se på elevernes instrumentale udfoldelsesmuligheder i musikundervisningen og hvordan læreres diskursive praksis påvirker disse.

I didaktisk nærbillede 3 er det tydeligt at læreren har en særlig forventning til netop det at spille trommer. *“Det er også en rigtig drengeting”* siger han. Dette taler ind lærerens usynlige forventning til drengene, som uddybet i et tidligere afsnit, og det står i kontrast til lærerens udtalelse hvor læreren forklarer at han ikke ser køn, han ser talent. Det er også interessant at læreren i interviewet selv påpeger; *“Men det er egentlig ret slående hvor nemt pigerne har det med rytmik når vi starter i 4. klasse. Og vi laver rytmeforløb, hvor alle skal klappe og synge samtidig”*. Kigger man rent på talent, som læreren påstår, så ville man forestille sig, at der var piger at finde på trommerne, men ifølge elevinterviewene har ingen pige endnu spillet trommer. Samtidig er læreren også opmærksom på at begge køn ønsker at spiller trommer. I interviewet siger han: *“(…) der er lige så mange piger der gerne vil spille trommer som der er drenge”*.

Trommesættet og hvem der spiller på det, er et gennemgående tema i alle fire elevinterviews. Her udtrykker samtlige grupper at de oplever en tydelig forventning til én elev (kaldes E i bilag) om at han skal spille trommer. Mange af dem, både piger og drenge, udtrykker også en lyst til at spille trommer, men de oplever ikke at der er rum og mulighed for at afprøve dette.

En elev (pige) forklarer: "Jeg synes heller ikke at N (læreren) har givet chancen til ligesom at prøve ligesom, sådan, for jeg kan sådan næsten... jeg mangler kun sådan lidt på stortrommen, jeg kan sådan nogenlunde spille det. Men så er det at han ikke sådan giver chancen til sådan at vise hvordan man skulle spille på stortrommen, så E også kunne spille noget andet."

I elevinterviewene spørger jeg eleverne om de oplever at der er forskel på hvad piger og drenge vælger af instrumenter. Som det fremgår af grafen i afsnittet empiri, er det et næsten entydigt "ja". Kun en enkelt elev svarer nej, mens to ikke svare på spørgsmålet. Det interessante er her at når vi sammenholder dette med hvordan eleverne rent faktisk fordeler sig på instrumenter i klassen så ser vi også en forskel. Forskellen er tydeligst hos pigerne hvor 11 ud af 23 synger. Tillægger man hvor mange der spiller klaver, som på musikskolerne (Danmarks Statistik, 2021) også har en overvægt af piger (med 4513 drenge og 8864 piger), så er der samlet set 17 piger fordelt på sang og klaver. Der er 5 piger på percussion og bas, mens ingen piger spiller trommer eller guitar. Det viser et klart billede af at disse kønsnormer også kommer til udtryk i musiklokalet.

I grafen for instrumentfordeling er der ikke taget højde for forskellen mellem de to klasser, men det er blevet samlet for at kunne danne et generelt indblik i instrumentfordelingen, og for at kunne sammenholde det med tal fra Danmarks Statistik (2021). Her viser tal fra de danske musikskoler at der er stor forskel på blandt andet sang og slagtøj, med 754 drenge overfor 3420 piger på sang og 4022 drenge overfor 844 piger på slagtøj. Den store forskel ser vi ikke på samme måde i 5. klasserne på den observerede skole, men vi ser stadig en tendens til flere piger på sang, og flere drenge på percussion (slagtøj) og trommer. Kigger vi på klasserne som to adskilte størrelser, kan vi til gengæld finde store forskelle på sanggruppen. I den ene klasse er der henholdsvis 7 piger og 2 drenge, mens der i den anden klasse er 3 piger og 5 drenge. Disse ting ligger også i tråd med lærerens udtrykte forventninger, og tilmed hans undren over at der er mange drenge der i den ene klasse gerne vil synge. Som tidligere nævnt har læreren en forventning om, at den elev der varetager trommer, er en dreng, mens at han ser sangergruppen som piger. Med afsæt i mit teoretiske afsnit har lærerens forventning en afgørende rolle for elevernes valg af instrumenter. På baggrund heraf kan det betragtes at dette netop medfører begrænsninger for elevernes handle- og deltagelsesmuligheder. For læreren kan det være trygt at handle i stereotyper, og det kan derfor være nemt fx at sætte en dreng til at spille trommer.

Lærernes syn på køn

Jeg har flere gange i analysen kommet ind på lærerens syn på køn, men det er et komplekst felt som kræver en uddybning. Som udfoldet i de tidligere afsnit er der udtryk for en essentialistisk/biologisk forståelse for køn, hvor kønnet er iboende og ikke til forhandling. Samtidig udtrykker han også en

indsigt i de sociale og kulturelle forventninger om kønsnormer, som påvirker den måde vi agerer køn på. Canger og Brønsted (2016) forklare at vi må forstå et menneskes syn på køn for at vi kan forstå det udgangspunkt de agerer i.

Med det essentialistiske udgangspunkt for køn, er der en større tendens til kønsblindhed og egenskabsforklaringer, da man jo netop mener at kønnet er en afslagsgivende faktor og kan derfor have svært ved at forholde sig til afvigelser, som andet en situationsbundne. Det knytter sig derfor også til ansvarsdiskursen. Canger (2018) forklarer at det er vigtigt når vi underviser kønsbevidst at vi *udfordrer* de essentialiserende kønsforestillinger, så vi kan skabe lige muligheder for børn af forskellige køn.

I interviewet med læreren ser vi også en villighed og en nysgerrighed på at forstå og blive bevidst om de kønsstereotyper der hersker. Læreren forklarer:

“Jeg synes faktisk at det er ret kønsneutralt. Det kan da godt være, at selvfølgelig kommer man til at lave nogle stereotype tanker eller valg. Altså den typiske og mest tydelige, er nok forventningen, jeg har nok forventningen hvis jeg ser en pigegruppe og en drengegruppe så forventer jeg automatisk at pigegruppen synger bedst. Men det er også det eneste. Jeg forventer ikke at de spiller federe eller altså på de andre ting. Men jeg har sådan en eller anden, ja... som jeg meget gerne vil have modbevist, det får jeg også nogle gange. Det er nok det eneste hvor jeg sådan alligevel godt kan have en stereotyp forventning.”

Læreren er altså bevidst om at han selv har stereotypeforventninger og det ligger et godt grundlag til at kunne arbejde videre med en kønsbevidst pædagogik. Når lærere forstår køn som noget, vi skaber, og noget vi gør i en konkret social og kulturel sammenhæng, så er deres muligheder for at bidrage til elevernes udvikling og trivsel størst (Canger, 2018), og Canger mener samtidig at det første og vigtigste udgangspunkt for at kunne arbejde kønsbevidst er at vi er opmærksomme på vores egne kønnede forventninger og normer.

Handleperspektiv

I dette afsnit vil jeg præsentere opmærksomhedspunkter og virkemidler der kan hjælpe til at forhindre nogle af de utilsigtede kønsnormer og -diskurser som jeg i analysen har peget på, er at finde i musiklokalet på den pågældende skole. Disse handlemuligheder er ikke udtømmende for emnet.

Afsnittet er udformet kort, men disse kan udfoldes til den mundtlige eksamen.

Pædagogiske overvejelser:

- Sprog som et normkritisk redskab
- Opmærksom på egne og andres kønnede forventninger
- Fremhæv diversitet
- Opmærksomhed på barnet fremfor kønnet
- Arbejde på at udfordrer kønsstereotyper

Musikfaglige overvejelser (i en sammenspils kontekst):

- Rotationsprincip
- Instrumentale workshops
- Opmærksomhed på mangfoldig repræsentation af musik og musikere
- Benytte et normkritisk blik når der udvælges undervisningsmateriale

Konklusion

Arbejdet med køn er et komplekst emne og projektet har kun været i stand til at belyse et område af dette. I kraft af at projektet er udformet med en socialkonstruktivistisk tilgang, og qua den afgrænsede empiri, er dette projekts problemformulering til dels inkonklusiv.

Projektets mål var at undersøge hvilken måde kønsnormer begrænser elevernes udfoldelsesmuligheder i musikundervisningen.

Jeg har peget på hvordan lovgivning, og en mangel af en eksplicit formulering af kønsbevidst orientering, betyder at lærerens professionelle handlinger og dømmekraft bliver central for udmøntningen af dette. I dette tilfælde betyder det blandt andet at læreren optager en ligestillings- og ansvarsdiskurs, der har den utilsigtede konsekvens, at læreren kan være blind for kønnede forventninger til eleverne. Det kan betyde at læreren reproducerer og fastholder kønsnormer hvilket kan resultere i at eleverne kan have svært ved at leve op til det kulturelle hegemoni.

Endvidere har jeg undersøgt, hvordan lærerens diskursive praksis kommer til udtryk, og har peget på at der er en uoverensstemmelse mellem lærerens intentioner, og hans reelle (tale)handling. Læreren har blandt andet en tendens til at egenskabsforklare elevernes forholdemåder og egne forventninger hertil. Det har konsekvenser for elevernes deltagelses- og udfoldelsesmuligheder i musikundervisningen.

Slutteligt har jeg peget på en række opmærksomhedspunkter, både pædagogisk og musikfagligt, der kan støtte læreren i en mere mangfoldig og kønsbevidst tilgang til eleverne, der kan gøre op med uhensigtsmæssige kønsnormer.

I processen omkring dette projekt har jeg som kommende folkeskolelærer, fået et udvidet billede af kønnets betydning. Herigennem er jeg også blevet opmærksom på, hvor komplekst et felt køn er, og hvor integreret en rolle køn spiller i alle livets arenaer. Samtidig er jeg blevet mere bevidst om mine egne kønnede normer, og at jeg som både normbærer og normformidler har ansvar for at reflekterer over, hvordan det påvirker min egen diskursive praksis.

Litteratur

Alenkær, R. (2008). Skolen som inkluderende organisation. I K. L. Erichsen (2008) *Den inkluderende skole*. Frydenlund.

Alenkær, R. (2013). En (mulig) definition. *Alenkær.dk*. Lokaliseret d. 20.05.20 på:
<http://www.alenkaer.dk/download-1>

Brønsted, L. B. & Canger, T. (2016) *Køn. Pædagogiske perspektiver*. Samfundslitteratur

Børns Vilkår (2021) En stigende andel af samtaler på Børnetelefonen handler om kønsidentitet og seksuel orientering. Lokaliseret d. 4.12.21 på: <https://bornsvilkar.dk/nyheder/flere-samtaler-paa-boernetelegen-om-koensidentitet-og-seksuel-orientering/>

Børnerådet, https://www.boerneraadet.dk/media/87197/BRD_FN_Boernekonventionen.pdf.

Canger, T., & Kaas, L. A. (2016). *Praktikbogen*. Hans Reitzels Forlag.

Canger, T., (2018). *Kønsbevidst pædagogik*. Aarhus universitetsforlag.

Danmarks Statistik (2021). Musikskoler. Lokaliseret d. 22.12.21 på:
https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/kultur-og-fritid/musik/musikskoler?fbclid=IwAR3o8KaoagpQ2tHaigGMgPkEa1xMBy6XFhpt7yyeKLqo_7Ad8hTCRfCpGA

EMU (2020) MUSIK FÆLLES MÅL. Lokaliseret d. 25.12.21 på: https://emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_F%C3%A6llesM%C3%A5l_Musik.pdf

EMU (2021) Folkeskolens formål. Lokaliseret d. 22.11.21 på:
<https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal>

EVA (2011) Man forskelsbehandler da drenge og piger. Lokaliseret d. 21.11.21 på:
<https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/forskelsbehandler-drenge-piger>

Krøjer, J. (2014) Omsorgsfulde drenge og urolige piger - Køn og mangfoldighed i skolen. I O. Løw, & E. Skibsted, (2014) *Elevers læring og udvikling - også i komplicerede læringsituationer*. Akademisk Forlag.

KODA (2021). Uligheden i kønsbalancen fortsætter. Lokaliseret d. 30.12.21 på:
<https://www.koda.dk/media/225149/koda-k%C3%B8nsstatistik-2021.pdf>

Kvale, S. & Flick, U. (red.), (2007). *Doing Interviews*. SAGE publications.

Kvinfo (2021) Ligestilling skal skabes i folkeskolen. Lokaliseret d. 25. November på:
<https://kvinfo.dk/ligestilling-skal-skabes-i-folkeskolen/>

Kågesten, A., Gibbs, S., Blum, R. W., Moreau, C., Chandra-Mouli, V., Herbert, A. & Amin, A. (2016) Understanding Factors that Shape Gender Attitudes in Early Adolescence Globally: A Mixed-Methods Systemic Review. Lokaliseret d. 3.11.21 på:
<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0157805#sec016>

LBGT.dk (2021) Intersektionalitet. Lokaliseret d. 3.12.21 på:
<https://lgbt.dk/ordbog/intersektionalitet/>

Lodahl, M. A. (2013) TEDxCopenhagen: Ending the straight world order. Lokalisering d. 29.11.21 på: [Ending the straight world order: Mads Ananda Lodahl at TEDxCopenhagen](#)

Lodahl, M. A. (2018 a.) *Upassende opførelse: 100.000 ord imod Den Heteroseksuelle Verdensorden*. Forlaget Solidaritet.

Lodahl, M. A. (2018 b.) De fleste falder uden for normen - Heteronormativitet I den danske folkeskole. I L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (red.) (2018) *Seksualitet, skole og samfund - Kritiske perspektiver på seksualundervisning*. Hans Reitzels Forlag.

Gilliam, L. (2010). Den utilsigtede integration: Skolens bidrag til etniske minoritetsbørns muslimske identitet og fællesskab. I K. Lippert-Rasmussen m.fl. (red.), *Kulturel diversitet. Muligheder og begrænsninger* (s. 123-141). Syddansk Universitetsforlag.

Gundersen, M. & Roien, L. A. (2018) Normkritisk seksualundervisning – mangfoldighed, trivsel og antidiskrimination I skolen. I L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (red.) (2018) *Seksualitet, skole og samfund - Kritiske perspektiver på seksualundervisning*. Hans Reitzels Forlag.

Molbæk, M. (red.), Quvang, C. & Hedegaard-Sørensen, L., (2015). *Deltagelse & forskellighed*. Hans Reitzels Forlag.

Nørgaard, C. & Vittrup, B., (2010). Åbne og lukkede døre - en antologi om køn og pædagogik. I C. Nørgaard & B. Vittrup (red.), *Det, de siger, bliver man selv - om køns kompetencer i skolens praksis* (s. 93-105). Frydenlund.

Raudaskoski, P. (2010) Observationsmetoder (herunder videoobservation). I S. Brinkmann & L. Tangaard (red) (2010) *Kvalitative metoder – en grundbog*. Hans Reitzels Forlag.

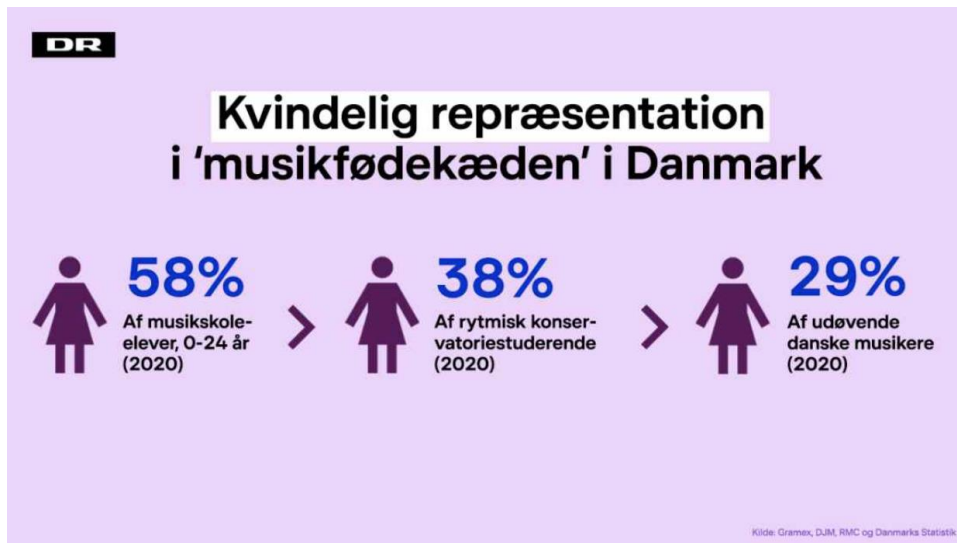
Roien, L. A. (2018) Fælles mål for seksualundervisningen – rammer udfordringer og handlemuligheder. I L. A. Roien, V. Simovska & C. Graugaard (red.) (2018) *Seksualitet, skole og samfund - Kritiske perspektiver på seksualundervisning*. Hans Reitzels Forlag.

Skytte, M. (2008) Kategorisering og kulturopfattelse. I C. Schou & C. Pedersen (red) (2008). *Samfundet i pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag.

UVM (2019). Evaluering af sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab. Lokaliseret d. 9.11.21 på <https://www.uvm.dk/publikationer/2019/190118-sundheds--og-seksualundervisningen-halter-efter-i-grundskolen>

UVM, (2020). *Regler om inklusion*. Lokaliseret d. 18.05.20 på: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/inklusion/regler-om-inklusion>

Bilag

Interviewguide

Lærer:

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
Hvilke overvejelser ligger til baggrund for sammenspilssituationen?	<ul style="list-style-type: none"> Beskriv en typisk undervisningstime i 5. klasse. Gerne så detaljefyldt som muligt.
Hvilke overvejelser er der omkring køn og instrumentvalg?	<ul style="list-style-type: none"> Hvilke overvejelser gør du dig i opstarten af et nyt sammenspilsnummer? Hvilke overvejelser gør du dig omkring instrumentvalg? Oplever du at eleverne har fortrukne instrumenter, og hvordan forholder du dig til det? Hvis ja, er der forskel på piger og drenges instrumentvalg? (Hvorfor er det vigtigt at eleverne spiller på forskellige instrumenter?)
Hvilket syn på køn har læreren?	<ul style="list-style-type: none"> Oplever du at der er en forskel på henholdsvis drengene og pigerne i musikundervisningen? I så fald hvordan? Hvilke overvejelser gør du dig i forhold til elevernes køn? Har du oplevet at eleverne opfører sig anderledes end du forventer af deres køn? Hvis ja, hvilke tanker og/eller overvejelser har dette sat i gang hos dig? Hvis nej, har du oplevet det udenfor folkeskolen?
Hvordan påvirker elevernes køn de undervisningsstrategier, som læreren bruger og hvilke fortællinger har læreren om elevernes køn?	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan tror du at eleverne har det med musikundervisningen? Er der forskel på at være henholdsvis dreng og pige ift. fx. motivation eller interesse i faget?

<p>Hvilke overvejelser for køn har læreren og hvordan spiller disse en rolle i undervisningen og lærerens ageren?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvis ja, planlægger du så undervisningen ud fra dette? • Hvad er dine overvejelser i forhold til at eleverne skal sidde dreng/pige når de ankommer til musiklokalet? • Har du oplevet at have elever som hverken identificerede sig som pige eller dreng? • Hvis ja, hvordan har du forholdt dig til det? • Hvis nej, hvordan ville du hypotetisk forholde dig til det hvis det skete?
<p>I så fald at der ifølge læreren er forskel på drenge og pigers adfærd, er disse så et udtryk for en biologisk naturlighed eller et sociokulturelt fænomen? Hvilken rolle spiller folkeskolen når vi taler køn?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oplever du at eleverne italesætter eller giver udtryk for at der er forskel på at være dreng eller pige? • Hvordan spiller folkeskolen som institution en rolle i elevernes syn på kønsroller? • Oplever du at skolen er med til at udfordre eller bekræfte elevernes syn på kønsroller? • Hvad betyder din rolle som lærer for elevernes syn på kønsroller
<p>Afslutning på interview</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan har det været at have mig på besøg? • Har du mere at tilføje, kommentere eller noget du vil spørge om?

Elever:

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
<p>Introsørgsmål</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan er det at have musik? - Hvordan foregår en typisk undervisningstime i musik?
<p>Har eleverne fortrukne instrumenter? Og spiller forventninger til deres køn ind på dette?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan foregår det når I skal vælge instrument til et nyt sammenspilsnummer? - Hvis i helt selv kunne vælge, har i så et foretrukket instrument? - Er der forskel på hvad piger og drenge vælger af instrument?

	<ul style="list-style-type: none"> - Hvis ja, hvilke instrumenter vælger henholdsvis drenge og piger? Og er det altid sådan? - Hvis nej, oplever i at der er en forventning om hvilke instrumenter i skal spille? -
Hvilke musikalske forbilleder har eleverne og spiller køn her en rolle?	<ul style="list-style-type: none"> - Nævn 2-3 musikalske forbilleder, det kan være fx et band, en solist eller en instrumentalist (trommeslager, guitarist, saxofonist osv.)
Hvad er elevernes forestilling om, hvad det vil sige at være en dreng og en pige i den danske folkeskole?	<ul style="list-style-type: none"> - Oplever I en forskel på drenge og piger i skolen? Hvis ja, hvordan? - Oplever I at der er en anden forventning til jer, afhængigt af jeres køn? Hvis ja, hvordan? - Har I oplevet at det kan være svært at leve op til de forventninger der er til jer?

Lærerinterview

Jeg bruger Kvale & Flicks (2017) metode til at foretage transskriptionen og har udvalgt de transskriptionskonventioner der giver udvidet mening til interviewet.

- “...” indikere en pause
- “ord” understregning indikerer tryk på ord
- “(...)” indikere at der er et stykke der ikke er blevet transskriberet.

Jeg har desuden valgt at highlighte de citater der bruges i analysen, for at tydeliggøre hvor disse er.

Læreren: N

Interviewer: Int

Transskription:

(...)

Int: Er der i din optik forskel på hvad drengene gerne vil spille på og hvad pigerne der ville spille af instrumenter?

N: **Nej det synes jeg ikke, altså det... øh det er som regel en dreng der ender med at spille trommer, øh lige præcis med det instrument skal man gerne kunne det i forvejen, der synes jeg ikke man skal med de andre. Man skal ha’ en fornemmelse for rytme, som jeg også har talt med dig om, så arbejdet inden man spiller sammenspil synes jeg man bør lave et rytmeforløb.** Og det kan godt tage, det kan godt tage et halvt år hvis det er en klasse der har svært ved rytmiske ting, det kan tage to måneder hvis det er en skrap klasse, det kan man aldrig rigtig vide. Øhh, jeg har haft, for nogle år siden havde jeg en klasse hvor 16 kunne spille trommer, altså rigtigt at kunne spille trommer og det var halv af hver. Og der er det jo svært at tilgodese alle i løbet af et år. Altså det når man jo ikke, og der er nogle klasser der er så gode, også er de bare er begyndt at kede sig, så er de ligesom bare fundet en makker som også er god også bytter de bare, sådan så trommeslageren og et klaver bare kan bytte undervejs. Og den frihed får de bare.

N: **Nej men der er lige så mange piger der gerne vil spille trommer som der er drenge,** og der er nogen, fx i den klasse vi lige har set nu, der er også en pige der spiller lige så godt trommer som M, en af pigerne der spiller klaver. Og det er jo meget fedt, og der skal jeg også lige have sagt til hende at hvis hun kan lærer M hvad hun spiller, så ville det være fedt.

(...)

N: Men nej jeg synes de er ret sultne alle sammen på at spille hvad som helst. **Der er ret mange drenge der gerne vil synge, der er også flere drenge for tiden der synger hvilket øhh, måske også øhh det er sjovt jo.** Jeg ved ikke om det er noget der ligger i vores kultur at piger synger mere derhjemme eller hvad det er. Det er som regel piger der har nemmere ved at synge rent end drenge. Altså der er et eller andet altså selvfølgelig er der også mange drenge der kan synge. Det kan man jo også godt høre i dag at øh, drengene er bedre til at tage chancen og bare ikke at være pinlig over at det måske ikke er helt tonen spot on, og pigerne kan godt nogle gange være meget generte om det nu er godt nok og som regel så er det godt nok. Også nogle gange bruger jeg sådan nogle snydemidler til at få pigerne ud af boksen. I dag, også det tror jeg ikke jeg har prøvet før, det der med at spille akustisk men så ha nogen af dem med mikrofoner over ved klaveret, det tror jeg faktisk aldrig nogensinde at jeg har gjort. Men jeg havde simpelthen lige så svært ved at høre og få dem i gang de der tre piger. Men det var ligesom om at det hjalp, altså de begyndte at synge kraftigere

selvom, altså selvom de blev forstærket så begyndte de også akustisk at synge kraftigere. Og så blev det sådan hæderligt til sidst.

Int: Og det var din oplevelse at pigerne havde behov for det og drengene ikke havde behov.

N: Drengene havde behov for at synge rent, men de har ikke, altså de sang jo til, de gav den gas, og det synes jeg at pigerne havde svært ved at gøre. De har det lidt med at kigge hinanden an, de er alle tre generte. Og jeg plejer godt at kunne motivere dem med at råbe det ud af dem, og være sådan: KOM SÅ PIGER, SYNG TIL og sådan noget. Det synes jeg også var lidt svært. Altså det var jo også en lille sanggruppe, eller en lille pigegruppe mener jeg. Altså normalt kan der godt være op til 10 sangere også er der jo en 5-6 piger. Men klart kunne man bruge mere tid på at finpudse sangen, i lige præcis i den konstellation der er i begge klasser lige nu af sangere. Som jo er et tilfælde, det er jo klart, det er ikke dem der er bedst til at synge, som har valgt at synge. De har helt klart tænkt, de gode sangere, at nu skal vi prøve noget andet, de har måske sunget rigeligt. Og de er ude på andre instrumenter nu. Og så er der måske nogen der synes det er sjovt at prøve, men som egentlig ikke har så nemt ved det, so har fået tjansen lige nu.

(...)

Int: Hvordan tror du eleverne har det med musikundervisningen, og tænker du at der er forskel på at være dreng eller pige i musikundervisningen?

N: Jeg tror de har det, øh, jeg tror de synes at det er meget fedt.

(...)

N: Jeg tror egentlig ikke... jeg ved ikke om der er forskel på hvad de tænker. Altså øhm.. **Men jeg tænker at det er sådan et ret godt fag at lave ligestilling i**, trods det at der altid er ligesom nogen, der er, som jeg sagde før, **der er altid flest piger der synger godt. Stort set.** Det er sjældent at jeg har haft en klasse hvor man tænker hold da op, der er 15 drenge der synger helt fantastisk og pigerne har det lidt svært. Det er som regel noget som piger godt kan lide. Der er masser drenge der godt kan lide det og som gerne vil, men der er måske lidt flere, eller også er det bare fordi, dem der ikke kan synge som er drenge, ikke er så bange for at vælge at synge, hvor dem som er piger, vælger det fra hvis de kan fordi de måske tænker, ej, jeg synger måske ikke helt så godt. Det tror jeg der er mange drenge der er ligeglade med.

Int: Men du siger det der med ligestilling, at det er et godt fag for ligestilling, hvordan tænker du det?

N: **Jeg tænker det egentlig sådan at de ting som jeg har til rådighed, altså alle mulige instrumenter, der er det lige meget om man er pige på bas, pige eller dreng på sang, eller pige på trommer. Det er sådan, altså nogle gange kan det være med sport eller i idræt, hvis man har nogle boldspil, det er klart hvis det er noget med fysik at gøre, så er der tit og ofte mange af drengene der bliver pigerne underlegne, qua muskelmasse, der er nogle ting som man skal tage højde for. Men sådan er det ikke musik på samme måde, det er lidt mere lige meget hvad køn man er.**

Int: Tænker du over kønnet når du underviser eller tænker du at her er der ligestilling, eller mulighed for ligestilling?

N: **Nej altså, nogle gange tænker jeg over talent.** Altså, jeg bliver nødt til at have, på nogle af posterne bliver jeg nødt til at have nogen jeg kan stole på, fx en trommeslager. Det gør det så meget nemmere at være underviser at man har en der kan blive ved med at holde takten mens man er rundt og hjælpe dem der falder af undervejs. Hvis trommeslageren også gør det. Jeg har prøvet at

have klasser på 16 eller 17 år. Jeg har måske haft en eller to klasser hvor der til at starte med ikke er nogen der kan spille trommer, også har jeg måtte bruge rytmeboksen på keyboardet også skrue op. Og så kan vi alle sammen følges ad. Det er jo ikke noget man kan spille sammenspil på, men så har jeg måtte spille trommer og sidde og råbe rundt. Indtil at der er en der kan spille store tromme og lille tromme for sig også en der kan spille high hat. Altså det var også der hvor vi var hvor der var vi heller ikke kunne det. Der er nogen klasser hvor det har været svært. Også lavet vi rytme forløb også begynder det at hjælpe. Og så kan man sætte to på et trommesæt. Altså jeg er fuldstændig ligeglad med hvem der spiller hvad, det skal selvfølgelig bare være nogen der kan gennemføre. Så... altså på det seneste har jeg faktisk haft rigtig mange piger på bas. Det er ligesom om de har været lidt mere nysgerrige på det instrument faktisk. Og det er lidt tilfældet. **Jeg synes faktisk at det er ret kønsneutralt. Det kan da godt være, at selvfølgelig kommer man til at lave nogle stereotype tanker eller valg. Altså den typiske og mest tydelige, er nok forventningen, jeg har nok forventningen hvis jeg ser en pigegruppe og en drengegruppe så forventer jeg automatisk at pigegruppen synger bedst. Men det er også det eneste. Jeg forventer ikke at de spiller federe eller altså på de andre ting. Men jeg har sådan en eller anden, ja... som jeg meget gerne vil have modbevist, det får jeg også nogle gange. Det er nok det eneste hvor jeg sådan alligevel godt kan have en stereotyp forventning.**

Int: Så når du er opmærksom på at du har nogle stereotyper, så bliver de modbeviste af dine elever?

N: Ja altså, ja, eller også gør de ikke men som fx i dag, hvor jeg har fem drenge og tre piger. Hvor pigerne synger fint, men man kan næsten ikke hører dem og hvor drengene er skruet ned, men de brøler igennem. Og det kommer aldrig til at lyde rigtig godt. Endnu i hvert fald, det bliver jo bedre og bedre.

(...)

N: Noget af det på det aldersniveau, at drenge kan godt være mere direkte og frembrusende og sådan lige grænseoverskridende verbalt, eller sådan intimsfære. Altså hvor de ligesom bræller mere ud med hvad de tænker, men mener ikke noget med det. Der tror jeg at pigerne kan måske godt tage det lidt mere ind. Men hvis det nu var omvendt, fem piger der synger, også en dreng....

(...)

Int: Men er der nogen der adskiller sig fra den "klassiske pige" eller "klassiske dreng" eller ens forventninger. Fx siger du i dag at pigerne synger meget lavt og drengene synger meget højt, meget kraftigt. Men der kunne måske godt stå en der imellem der af drengene som ikke synger særligt kraftigt. Altså en hvor man har en forventningen til dem, fordi de er en dreng.

N: ja, der har helt sikkert været faktisk to af drengene i dag som ikke sang særligt kraftigt, hvor tre af dem gjorde. Og de var fem. Det kunne man godt pensle mere ud, altså at der er nogen af drengene der synger kraftigt.

Men jeg synes at jeg ser det hele. Drengene synger godt og skidt og højt og lavt og det ser jeg også med pigerne. Men det er et dejligt fag, det er jo egentlig et godt ligestillingsfag. Det er jo ret perfekt. For alle kan være lige gode til det hele. Og det kan man jo også i den professionelle verden. Der ser man alt for få kvinder i hvert fald på instrumentsiden. Jeg tror meget af det har at gøre med behovet for økonomisk sikkerhed. Og så kender jeg nogle kvinder der har været på instrumentsiden på konservatoriet, hvor de har følt at de bliver nødt til at være bedre end drengene for at blive accepteret. Det tror jeg så ikke helt på. Selvfølgelig skal man nok være skidegod, for at blive regnet for at være god som kvinde på et instrument. Og det kan godt være at der er nogle drenge som egentlig ikke er skidegode, som stadig bliver ringet til sådan rent professionelt. Men som regel

hænger det egentlig også sammen med at der er mange af pigerne, af en eller anden grund bare ikke når at blive lige så gode som drengene og det kan være albuer, eller det kan være at man møder muren. Og det kan også være at der er mange der skal have en fast, altså være sikker på at have en fast indkomst. Men det er ærgerligt. der er ikke så mange kvinder på instrumenter.

(....)

N: Men det er egentlig ret slående hvor nemt pigerne har det med rytmik når vi starter i 4. klasse. Og vi laver rytmeforløb, hvor alle skal klappe og synge samtidig. Der er sådan nogle koordineringsting. Og jeg ved ikke om det er fordi at pigerne har indlejret i kulturen at man faktisk oftere danser eller synger med hinanden end drengene gør. Det kunne være et bud. Det har i hvert fald som regel den effekt at pigerne er klart drengene overlegne til at starte med, eller i min undervisning generelt, er det nok pigerne der har nemmest ved det og især i sådan nogle klappe/rytme/sang sekvenser. Der er kæmpe forskel, også bliver det så udlignet heldigvis. **Men det er spøjst når det nu på en eller anden måde næsten fra naturens side at det bare er så nemt for pigerne, hvorfor det så ender 20/80 i den professionelle verden.** Men det kan også hænge sammen med familier og forældres forventninger til hvilken uddannelsesvej man skal gå, altså vælge noget der er sikkert. Og jeg kan forestille mig at drengene måske i højere grad får lov til at man tænker, ej de skal nok klare det de er jo drenge, altså det er ikke så farligt. Jeg ved ikke om der ligger nogle. **Altså jeg tror helt klart det er helt klart nogle sociale, familiære, øh koder der, som er med til at farve det billede mere end at man træffer forkerte valg i folkeskolen, sådan fra vores underviseres side. Det er sådan nogle samfundsting som er med til at afgøre det.**

Int: Nu er der ikke så meget tid, så jeg vil lige spørge; Hvordan har det været for dig at jeg har været med at kigge?

N: Det har været dejligt, fordi det har også lige fået mig til lige at ranke ryggen lidt, altså det skal ikke være nogen hemmelighed at jeg godt kunne have stoppet med at undervise for fem år siden. Jeg er faktisk kørt lidt surt i det, altså jeg underviser tre klokketimer om ugen, fire lektioner og har ikke brug for det økonomisk heller. Men jeg har valgt at holde ved, for så er der et lille incitament til at komme ind og undervise på lærerseminariet. Så det har nok været argumentet.

Men det har været fedt at have dig med inde, for så ranker man lige ryggen, og jeg får gjort nogle ting som jeg kan huske at jeg plejede at gøre. Det er jo ikke fordi jeg er en helt anden når du går ud ad døren, men altså, jo jeg tror jeg tager mig lidt mere sammen. Dels fagligt, men også, altså det har været et energiboost.

Elevinterviews

Jeg forklarer i starten af alle interviews hvordan disse interviews vil blive brugt og informere dem om emnet for min opgave. Desuden tydeliggør jeg det for dem at det er helt okay at sige hvis der er noget man ikke har lyst til at svare på.

Jeg sluttede alle 4 interviews af med at spørger eleverne om de kunne nævne to eller tre af deres yndlingsmusikkere. Det kunne både være band, sanger eller instrumentalist.

Pga. pladsmangel er kun ét elevinterview taget med i sin transskriberede form her. Jeg har desuden samlet 3 overordnede pointer som var gennemgående for alle fire grupper:

- Halvdelen af eleverne har kun spillet på ét instrument.
- Eleverne har et ønske om at prøve at spille på flere forskellige instrumenter.
- De oplever alle at der kun er én elev (dreng) der får lov til at spille trommer.
- Eleverne italesætter at det er positivt at flere drenge er begyndt at synge i deres klasse.

Elevinterviewgruppe 1

Int: Til at starte med vil jeg gøre høre hvordan synes I det er at have musik

A: Jeg synes det er mega fedt, ja, det er mega fedt.

B: Jeg kan godt lide musik, jeg synes det er meget sjovt... Jeg hører nok mest musik derhjemme, altså jeg spiller ikke så meget musik, jeg hører mere musik i ørene. Øhm, end at spille musik.

A: Jeg synes også det er fedt at vi må bruge nogle instrumenter, så vi ligesom lærer hvordan man ligesom kan bruge dem på forskellige måde, og sådan. Jeg hører også meget musik derhjemme.

B: Fedt, og jeg skal hører mere om hvad for noget musik i hører, men først skal jeg lige høre dig, hvordan synes du det er at have musik?

C: Ja jeg synes det er fint nok, det er ikke mit yndlingsfag, men det er heller ikke det værste fag jeg har. Så jeg har det meget fint med det.

A: Det er også fordi min far han er også i et band.

Int: Hvad for noget musik spiller han?

D: Han spiller sådan noget rock, sådan ikke hype, eller sådan ikke sådan altså sådan den hårdeste rock. Det er sådan noget lidt mere stille og roligt.

Int: Får I lov til at komme rundt på instrumenter i musik

C: Jo, men plejer ikke rigtig sådan at skifte (red. Instrumenter) midt i. Den gang hvor vi får en sang, der får vi også vores instrumenter, også bytter vi ikke derfra

A: Men hvis der er nogen der ikke kan lide deres instrumenter, så kan man måske bytte.

B: Ja August kunne ikke lide at synge

A: Og E, han synes også at det nogle gange er sådan lidt, altså at han hele tiden skal spille trommer. Men det er også fordi han kan finde ud af det, så er han lidt tvunget til det.

B: E er den eneste der sådan er god til at spille trommer, også er han lidt tvunget til det. Fordi så skal N (læreren) ikke sidde både og følge takten og sige til dem der skal spille og sådan noget så E han er sådan lidt tvunget

A: Jeg synes heller ikke at N (læreren) har givet chancen til ligesom at prøve ligesom, sådan, for jeg kan sådan næsten... jeg mangler kun sådan lidt på stortrommen, jeg kan sådan nogenlunde spille det. Men så er det at han ikke sådan giver chancen til sådan at vise hvordan man skulle spille på stortrommen, så E også kunne spille noget andet.

Int: Så du kunne godt tænke dig at få mulighed for spille trommer, så du også kunne øve dig?

A: Ja på en måde, også på en måde ikke. Fordi der også nogen andre, fx V han vil gerne lære det, det er jeg sikker på at der også er andre i klassen der gerne vil. Det kunne være at de også i starten af en sang hvor man ligesom skal vælge instrument og lærer det. Hvor man kunne lærer det hvis man gerne vil spille trommer, så Eskild også fik chancen for at spille noget andet.

Hvad med dig B, vil du også gerne lærer at spille trommer?

B: Nej, for jeg er faktisk ikke så vild med trommer. Jeg synes det lyder fedt, men jeg er ikke så vild med at spille trommer.

Int: Hvis i nu skulle vælge et instrument som i allerhelst hvis spille på eller synge, hvad skulle det så være?

C: Altså så ville det nok være klaver eller synge...

Int: er det også det du gør mest dernede.

C: Ja altså jeg har sunget alle gange, men ja... ja det, jeg vil også gerne spille klaver, men der er aldrig nok pladser til det. Altså jeg har kun prøvet at spille de der små instrumenter, de der små underlige, men det var i de små klasser.

Int: Hvad med dig B?

B: Så skulle det nok være de der høje trommer.

Int: Har du spillet på dem før?

B: Ja jeg har spillet på dem både sidste gang og også sidste, sidste gang.

Int: Er det det du har spillet mest på?

B: Ja, det er faktisk det eneste jeg har spillet på. Altså jeg har prøvet at spille guitar, men det var på et frivilligt kursus.

D: Hvis jeg skulle vælge hvad jeg helst ville spille på, så ville jeg helst prøve at lære guitar. Det har jeg vidst også prøvet en gang. Også ville og også prøve klaver, det er også meget sjovt, og at synge det er også fedt. Så jeg har spillet guitar, også så har jeg sunget på den sidste og den nye.

(...)

Int: Oplever I at der er forskel på hvad drenge og piger vælger af instrumenter?

A, B, C (I munden på hinanden): Ja.

A: Jeg synes det er mest nogle gange, altså ikke alle piger, men nogen piger gør det bare fordi der er nogen andre piger der vælger det samme, også vil de gerne spille det samme som dem. Og så er der

også nogle drenge der vælger noget fordi de måske godt kan lide nogen piger. Så vælger de måske ikke det som de selv vil, men fordi der er nogen de godt kan lide.

E: Men det er faktisk ret fedt, der plejede kun at være piger der sang, men nu der også nogle drenge som turde at komme ind i koret. Jeg synes bare det lyder bedre på en eller anden måde.

D: Det er også fordi der er nogle sange hvor det er drenge der synger, og så lyder det lidt mærkeligt hvis det kun er piger der synger. Så er det lidt bedre hvis det er begge der synger, så er der en lidt bedre kombination.

Int: Så I kan se at der er en forskel, I sagde alle sammen JA, da jeg spurgte om I ser en forskel. Vil du fortælle lidt mere C?

C: Ja det samme. Jeg vil ikke sige at der er så meget forskel som der var i starten. Det er i hvert fald gået lidt væk nu. Nu er der også nogle drenge der synger, og i starten var det også meget kun drenge der spillede klaver, men nu er der også nogle piger der spiller klaver.

A: Jeg startede med at sige at jeg gerne ville synge, også var det at oscar også gerne ville. Det er også bare fordi måske lige nu, så har pigerne en bedre stemme end drengene, måske...

Int: Det tænker du?

A: Jeg synes i hvert fald at piger de synger lidt bedre end drenge... men det er ikke sådan fordi at drenge de ikke kan være gode. Jeg synes også at de kan være gode og sådan noget... jeg synes bare i det hele taget at i vores alder så er pigerne bedre.

Yndlingsmusiker:

A: Ed Sheeran, Justin Bieber og Pearl Jam

B: Rasmus Seebach og Dua Lipa

C: Justin Bieber, Michael Jackson og Shawn Mendes